

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**Kyjev - zásadní historické mezníky a nejvýznamnější turistické
památky, zajímavosti**

**Kiev - a fundamental historical milestones and the most important
tourist sights, interesting things**

**Київ - основні історичні пам'ятки і найважливіші туристичні
визначні пам'ятки, інтереси**

VYPRACOVALA: Hana Zimová

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Uljana Cholodová, Ph.D.

2018

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, 11. 4. 2018

podpis

Děkuji Mgr. Uljaně Cholodové, Ph.D., za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

podpis

Obsah:

Úvod	5
1 Historie Kyjeva	6
1.1 Historický vývoj Kyjevské Rusi	7
1.1.1 Vznik Kyjevské Rusi	8
1.1.2 Vrchol vývoje Kyjevské Rusi	9
1.1.3 Rozpad Kyjevské Rusi	12
1.2 Situace ruských knížectví na počátku 13. století	14
1.3 Mongolský vpád	16
1.4 Klíčové historické milníky pozdějších dějin Kyjeva	17
1.4.1 Litevské knížectví	17
1.4.2 Kozácká povstání na konci 16. století a Chmelnického povstání	19
1.4.3 Masakr v Babím Jaru	20
1.4.4 Oranžová revoluce	21
1.5 Euromajdan	22
2 Nejvýznamnější turistické památky a zajímavosti Kyjeva	22
2.1 Turistické památky	24
2.1.1 Chrám sv. Sofie (Žofie) a rezervace Sofía Kyjevská	24
2.1.2 Náměstí nezávislosti a Chreščatyk	25
2.1.3 Pomník Matka – vlast	26
2.1.4 Kyjevskopečerská lávra	27
2.1.5 Chrám sv. Vladimíra	28
2.1.6 Chrám sv. Ondřeje	28
2.2 Návrh turistického okruhu po památkách a zajímavostech města	29
Závěr	30
Resumé	31
Bibliografie	37
Použité internetové zdroje	39
Přílohy	41
Anotace	47

Úvod

Kyjev je hlavní město Ukrajiny, což je po Rusku dnes druhý největší stát Evropy. Spolu s územím Krymu, které bylo na jaře roku 2014 násilným způsobem obsazeno Ruskem, dnes Ukrajina zaujímá plochu přibližně 603 700 m² a žije zde 45 mil. obyvatel. Samotný termín „Ukrajina“ znamená v překladu „země na okraji“. I když se tento název poprvé objevil v Ipatijevském rukopisu „Kroniky dávných let“ již v roce 1187, tedy v období Kyjevské Rusi, zdomácněl až mnohem později – v 16. století. V 16. a 17. století bylo vnímáno jako území, které spadalo pod pravomoc polsko-litevského státu, tedy ve své podstatě šlo o území „nikoho“ na pomezí Moskevské Rusi, Polska, osmanské říše a krymského chanátu. V dalším období se termín „Ukrajina“ velmi často měnil a až do konce 19. století nebyl ani z geografického hlediska přesně a jasně definován. Ukrajinci patří mezi východní Slované. V podobě samostatného státu Ukrajina existuje velmi krátce – od rozpadu SSSR v roce 1991, avšak první pokusy o osamostatnění tohoto státu jsou datovány již do let 1917 – 1920. Dostí velkou zvláštností celých ukrajinských dějin je fakt, že si je přisvojují částečně i sousední národy a s jistotou je možné tvrdit, že Ukrajina tvoří integrální součást ruských dějin. Cílem těchto podkladů je specifikovat a popsat nejvýznamnější historické události Kyjeva a taktéž jeho nejvýznamnější turistické památky. V teoretické části je věnována pozornost celkové historii Kyjeva, avšak primárně se text orientuje na historii Kyjevské Rusi. Praktická část se poté zabývá nejvýznamnějšími historickými památkami a zajímavostmi Kyjeva. V závěru praktické části je navrhnout celodenní turistický okruh po památkách a zajímavostech města. Nejenom samotný vznik Kyjeva (Kyjevského státu), ale celá východoslovanská etnická jednota, dědictví Kyjevské Rusi, či vznik tzv. východoslovanské tripartice – veškeré tyto problémy jsou již řadu staletí předmětem nejrůznějších úvah, ideologických koncepcí, historického pojednání i politických prohlášení. Situace na území východní Evropy byla ještě před vytvořením starého ruského státu zkoumána především archeology. Odborníky je Kyjevská Rus označována za první stát východních Slovanů. Všechny informace uvedené v těchto podkladech jsou čerpány z dostupné literatury a odborných zdrojů, jejichž seznam je uveden na konci tohoto textu.

1 Historie Kyjeva

Všeobecně je možné dějiny Ukrajiny označit za dějiny vzletů i pádů, vítězství i řady porážek.¹ Jelikož Ukrajina tvoří integrální součást ruských dějin, existují zde dva úhly pohledu – ruský a ukrajinský. Ruský pohled vychází z toho, že zcela prvním ruským státem byla Kyjevská Rus, což byl raně středověký stát, který se rozkládal v době svého největšího rozmachu, tedy v 10. – 11. století, a to na území severní Ukrajiny, v části současného Běloruska a na severozápadě nynější Ruské federace. Za hlavní město tohoto státu byl považován Kyjev, neboli „matka ruských měst“. Kyjevský stát postupně však upadal a nakonec byl v letech 1237 – 1240 vyvrácen kočovnými Mongoly – Tatary. K zániku ruského státu však nedošlo. Jeho centrum se posunulo směrem na severovýchod, tedy do Moskvy, do centra moskevského knížectví. Vnímání Kyjevské Rusi jako zcela prvního ruského státu je možné nalézt již u prvního moderního ruského historika v 18. století – Vasilije Tatiščeva a poté i v monumentálním díle „Dějiny ruského státu“, od Nikolaje M. Karamzina, z období 1818 – 1829. I přesto, že Karamzin svůj výklad dovedl pouze k roku 1613, neměl žádné pochybnosti o tom, že obyvatelstvo Ukrajiny bylo vždy ruské a území Ukrajiny patří k ruskému státu. Od této doby jsou v rámci ruské historiografie dějiny ukrajinského území podávány jako nedílná součást dějin Ruska, přičemž tento přístup byl zachován i v díle „Dějiny Ruska od nejstarších dob“ od Seregeje Solovjeva, které bylo vydáno v 2. polovině 19. století, či v díle „Přehled ruských dějin“ od Vasilije Ključevského, které ovlivnilo celou řadu ruských historiků. Ruský koncept dějin Ukrajiny převzali poté ve 30. letech i sovětsí historici. Co se týče ukrajinského pohledu na vlastní dějiny, tak ten se od ruského samozřejmě liší. Pokud by se totiž Ukrajinci ztotožnili s pohledem na své dějiny jako na součást historie Ruska, nebyli by v žádném případě svébytným národem, který by se od Rusů nijak lišil. Podstata ukrajinského pohledu se odvíjí od toho, že Kyjevská Rus je vnímána jako kolébka ukrajinského, nikoliv ruského národa, a taktéž i jako první ukrajinský stát. V rámci ukrajinského historického diskursu je tak vedena přímá linie od Kyjevské Rusi, přes novověký útvar „kozacka deržava“ (kozácký stát) k ukrajinskému národnímu obrození a pokusům o tvorbu vlastního státu (1918 – 1920) a k jeho skutečnému vzniku v roce 1991. Již v roce 1846 se objevila práce, jejíž autor je neznámý, a nesla název „Istorija Rusov“. Právě tato práce zcela poprvé nastínila teorii o existenci tzv. dvou Rusí – moskevské a kyjevské, a z toho vyplývající existence dvou národů – velkoruského a

¹ BOJKO, O. a V. GONĚC. *Nejnovější dějiny Ukrajiny*. Přeložil Marek PAVKA. Brno: Jota, 1997. Nové obzory (Jota). ISBN 8072170317, s. 7.

ruského, neboli ukrajinského. Komplexní vědeckou ukrajinskou historii, která vychází z výše uvedeného schématu, zpracoval historik Mychajlo Hruševskij, a to ve v díle „Dějiny Ukrajiny-Rusi“, což je jeho celoživotní dílo. Svě „velké“ dějiny však tento autor dovedl pouze do roku 1658, avšak vydal také i zkrácené vydání, které bylo ukončeno v roce 1918, vyhlášením nezávislosti.²

1.1 Historický vývoj Kyjevské Rusi

Lze konstatovat, že převážnou většinu dnešní Ukrajiny pokrývaly stepy, které byly postupně využívány zemědělsky. Kromě toho zde byl i dostatek řek a tedy i dostatek ryb. V 9. století na území dnešní Ukrajiny a Rusi začala vznikat celá řada drobných knížectví, z kterých byly nejvýznamnější Novgorod a Kyjev. Ve slovanských centrech Novgorod a Kyjev se zmocnili vlády Varjagové a začali od místních obyvatel vybírat i poplatky. Za původní vládnoucí dynastií v Kyjevské Rusi lze označit Rurikovce. Za zakladatele této dynastie je považován varjag Rurik. *„Rurik nebyl prvním vládcem tohoto územního celku. Nicméně slovanské kmeny, které zde působili dříve, nebyly dostatečně početné k založení státního útvaru. Podle dostupných historických pramenů Kyjevskou Rus skutečně uspořádali do státního celku až švédští Varjagové. Po smrti Rurika se vlády ujal jeho údajný syn Oleg. Není jisté, zda byl Oleg skutečně přímým potomkem Rurika. Podle některých pramenů byl poručníkem rurikova syna Igora, který byl v době úmrtí svého otce malý a nemohl převzít moc.“*³ Přibližně v roce 882 tedy novgorodský kníže Oleg, který také pocházel z normanského rodu Rurikovců, dobyl Kyjev a tím položil základy pro mnohem větší státní celek. Varjagové, které lze označit za velmi schopné bojovníky a taktéž i obchodníky, získali v rámci slovanské společnosti dosti privilegované postavení. Na konci 9. století vznikl na území, které bylo osídleno východními Slovy, nový státní útvar, které byla nazýván jako Kyjevská Rus. Tento nový státní celek upevnil poté Olegův vnuk Svjatoslav (969 – 972), jehož expanze směřovala primárně k jihu, a to proti Bulharsku a Byzanci. Takto lze ve stručnosti shrnout počátek vzniku Kyjevské Rusi.⁴

² RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 7 – 9.

³ ZELENÁ, H. Dějiny Ukrajiny III - Kyjevská Rus. *Armádní noviny* [online]. 2014 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/dejiny-ukrajiny-iii-kyjevskara-rus.html>

⁴ KOVÁŘ, P. *Témata – Všeobecný přehled*. Praha: Fragment, Albatros Media, 2011. ISBN 9788025315774, s. 150.

1.1.1 Vznik Kyjevské Rusi

Kyjevská Rus není a nikdy ani nebyla pouze ukrajinským, ruským či běloruským raně středověkým národním státem. Nemohlo tomu být tak už proto, že středověk ještě vůbec žádné národní státy ani neznal. Na druhé straně je zapotřebí však zmínit, že nic nebrání tomu, aby Ukrajinci, Rusové či Bělorusové vnímali Kyjevskou Rus jako nedílnou součást své národní historie a tradice a taktéž jako významný historický milník vývoje své vlastní státnosti. O vzniku tohoto státu je v odborné literatuře jen málo konkrétních zpráv, přičemž za hlavní zdroj vědomostí je možné vnímat pouze dvě kroniky – Novgorodská kronika, která je datována do roku 1071, a kronika s názvem „Historie minulých časů“, která je datována do 11. století. Tato kronika byla přepracována kyjevským mnichem a kronikářem Nestorem, a proto je dnes známa jako „Nestorův letopis“. Dle tohoto letopisu v roce 859 přišli na Rus Varjagové (tj. Vikingové), aby zde vybírali daň u kmenů Merijců, Čudů, Vejsců, Slavjanů a Kryvičů. Následovali tak příklad Chazarů, kteří již vybírali tribut od jiných slovanských kmenů – Poljanů, Vjatičů a Siverjanů. Slavjané Normanům platili daň celé tři roky, ale v roce 862 se vzbouřili a za pomoci dalších slovanských kmenů Varjagy vyhnali, a tím si začali vládnout sami. Velmi brzy však dospěli k závěru, že Varjagy však potřebují, a to proto, že bez nich se objevil v zemi totální chaos a rozbroje. Vyslali tak delegaci „za moře na Rus“ a požádali, aby Varjagové přišli nazpátek a dále jim vládli.⁵

Varjagové vyslali bratry Rurika, Sineusa a Trivora, kteří se usadili na místech dnešního severozápadního Ruska. Dle místa původu těchto tří bratrů byla poté nazvána tato Slovy osídlená země „Rus“. Sineus a Trivor krátce po svém příchodu zemřeli a Rurik tak vládl sám. Vyslal své velmože na výpravu po Dněpru proti Byzanci. Velmoži se na své cestě dostali k jakési tvrzi, zmocnili se jí a rozhodli se zde usadit. Jelikož u této tvrze žil převozník jménem Kyj, byla pevnost a po ní i poté město pojmenováno jako Kyjev. Kyjev byl pouze jednou z mnoha varjažských obchodních stanic. Nástupcem Rurika se poté stal již zmiňovaný Oleg, který položil základy Kyjevské Rusi jako mocného východoevropského raně středověkého státu. Oleg byl v době své vlády velmi úspěšný, v roce 882 si podmanil Kyjev a spojil ji z Novgrodem.⁶ „*Okamžik spojení dvou nejvýznamnějších slovanských středisek pod jedinou vládou bývá tradičně označován jako založení starého ruského státu, Kyjevské Rusi. Potřeba upevnit moc Kyjeva ale*

⁵ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 23 – 25.

⁶ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 23 – 25.

vedla ke konfliktům s byzantskou říší. Nejdříve se Oelg dostal do konfliktu s Chazary, které porazil u Kaspického moře. Jeho nejvýraznějším tažením bylo ale bezpochyby vyplnění Konstantinopole v roce 911.“⁷

Město se Olegově armádě ubránilo, ale oslabená Byzanc musela tehdy podepsat s Kyjevem smlouvu, díky které kyjevští kupci v Konstantinopoli získali výsadní postavení a dálkový obchod na Dněpru tak přešel zcela pod kontrolu Kyjeva. Dohody s Byzancí z let 907, 911 a 944 jsou tak důkazem obrovského vzestupu Kyjevské Rusi a taktéž i její mezinárodní prestiže. Vztahy s Byzancí byly však dosti proměnlivé – někdy přátelské a někdy naopak nepřátelské, však Byzanc Kyjev plně respektovala. Byzantské kroniky je tak možné taktéž vnímat jako primární pramen v dějinách Kyjevské Rusi. Nástupcem Olega se stal v roce 912 Igor a říše, kterou zdědil, byla příliš velká na to, aby mohla zůstat i nadále stabilní. Právě proto byla jeho vláda doprovázena celou řadou bojů. I Igor podniknul výpravu proti Konstantinopolu v roce 941, avšak tentokrát byla tato výprava neúspěšná.⁸ Za mnohem úspěšnější panovnici je možné považovat Igorovu ženu, Olgu. V roce 955 přijala křesťanství jako první panovnice Kyjevské Rusi a přijala taktéž i křesťanské jméno Helena. V roce 962 nastoupil na trůn její syn Svjatoslav, avšak ten byl zavražděn. Kyjevské Rusi poté vládl Vladimír, který byl později nazýván jako Veliký či Svatý. Vladimírova říše nabyla definitivně slovanský charakter a od konce 10. století začal být využíván termín „Rus“ i jako označení pro všechny země, které se nacházely pod vládou Vladimíra. Vladimír se zasadil nejenom o zcivilizování Kyjevské Rusi, ale i o její stabilitu a bezpečnost. Za jeho vlády totiž tato země dosahovala největší rozlohy.⁹ Kyjevskou Rus neohrožovala pouze nesvornost, která existovala mezi jednotlivými členy vládnoucího rodu, avšak také i vnější nájezdy kočovných turkotatarských kmenů ze stepí střední Asie. V 10. – 12. století největší nebezpečí představovali Pečeněhové a ve 12. století se objevili noví nájezdníci – tatarské, neboli mongolské kmeny.

1.1.2 Vrchol vývoje Kyjevské Rusi

Za vývojový vrchol Kyjevské Rusi je možné vnímat 10. – 11. století, přičemž od 12. století začíná proces „drobení“, decentralizace a oslabení Kyjevského centra, což

⁷ ZELENÁ, H. Dějiny Ukrajiny III - Kyjevská Rus. *Armádní noviny* [online]. 2014 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/dejiny-ukrajiny-iii-kyjevaska-rus.html>

⁸ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKÝJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 24 – 26.

⁹ ZELENÁ, H. Dějiny Ukrajiny III - Kyjevská Rus. *Armádní noviny* [online]. 2014 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/dejiny-ukrajiny-iii-kyjevaska-rus.html>

dovrřil mongolský vpád v 1. polovině 13. století.¹⁰ S jistotou je možné tvrdit, že Kyjevská Rus sehrála i dosti klíčovou roli při formování názorů východních Slovanů. Na samotném vrcholu kulturního i ekonomického rozmachu se Kyjevská Rus nacházela za vlády Jaroslava Moudrého, což byl vnuk Vladimíra, a právě po jeho smrti, v roce 1125, začala Kyjevská Rus upadat. Jaroslav dokázal prosadit mnohem větší nezávislost na byzantské církvi a Kyjev se stal světským i duchovním centrem celé říše. „*Na kraji města byl postaven Kyjevo – Pečerský klášter, ve kterém se vzdělávali duchovní. V klášteře pravděpodobně žil a pracoval i Nestor, předpokládáný autor nejstaršího ruského letopisu – Pověst vremennych let (česky pověsti dávných časů). Tato kronika má pro Rusy podobný význam jako pro nás Kosmova Kronika česká. Dílo vzniklo pravděpodobně na počátku 12. století. Události, které jsou v Pověsti popisovány, jsou ale přikrášlené, částečně jsou spíše plodem autorovy fantazie než záznamem historických událostí.*“¹¹ Jaroslav Moudrý vládl v letech 1019 – 1054. Byl veliký kníže kyjevský a měl tituly jako velkokníže kyjevský, kníže novgorodský či kníže kyjevský. Jeho vláda spadá do období vrcholného kulturního, ekonomického i politického rozkvětu Kyjevské Rusi. Svrchovanost tohoto kyjevského vládce tehdy uznával každý východní Slovan a za jeho vlády byly hranice raného ruského státu stabilizovány. Jelikož se Jaroslavovi předchůdci dosti intenzivně věnovali územní expanzi a obchodní činnosti, sám Jaroslav se mohl mnohem více orientovat na reprezentativní počiny (výstavba Kyjeva) a taktéž na ambiciózní zahraniční politiku. Jaroslav Moudrý byl jedním ze starších synů knížete Vladimíra I. a jeho otec mu svěřil správu Novgorodu. Jaroslav dobyl Kyjev v roce 1016, u Lubče, a zmocnil se tak vlády.¹²

Lze konstatovat, že Jaroslav pokračoval v politice svého otce za dosti obtížných okolností a vpády nomádských kmenů i za jeho vlády zůstávaly stálou hrozbou. Na počátku 11. století se na východní hranici začali objevovat noví nájezdníci z Asie – z dnešní Kirgizie a Kazachstánu, tzv. turkojazyční Kipčaci, kteří byli v Evropě známí jako Kumáni. V rámci svého tažení na západ uvedli do pohybu Torky a ti vytlačovali na západ Pečeněhy. V roce 1036 se Pečeněhové naposled pokusili dobýt Kyjev, ale byli Jaroslavem odrazeni. Na pláni, kde tento kníže zvítězil, nechat postavit honosné církevní

¹⁰ POSPÍŠIL, I. *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*. Praha: Nakl. Libri, 2001. ISBN 9788072770687, s. 22 – 23.

¹¹ Vznik a rozmach Kyjevské Rusi. *Školní a webová informační centrum* [online]. 2015 [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: vyuka.zsjarose.cz/getfile.php?FileID=4165

¹² KRYSŤYŇÍKOVÁ, N. Vrcholný rozkvět Kyjevské Rusi - vláda Jaroslava Moudrého. *Masarykova univerzita* [online]. 2016 [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/jaro2016/RJ2BP_DRS2/um/62026052/Vrcholny_rozkvet_Kyjevske_Rusi__vlada_Jaroslava_Moudreho_.pdf

sídlo – hlavní kyjevský chrám sv. Sofie. Porážka Pečeněhů otevřela zároveň však cestu Polovcům, kteří poté opakovaně ohrožovali kyjevský stát. Pečeněhové se stáhli na jih, kde byli v roce 1001 poraženi, a to byzantskou armádou, za pomoci Polovců tak důkladně, že časem poté zanikli v různých etnikách. Někteří Pečeněhové byli přijati posléze do služeb kyjevského státu a usadili se na jeho východních hranicích, kde působili jako jakási „stráž“. Na konci vlády Jaroslava se poté taktéž i zhoršily vztahy s Byzancí a Jaroslav v roce 1043 vyslal proti Konstantinopoli své loďstvo, které však Byzantinci odrazili. Jaroslav vybudoval pevné panovnické sídlo v Kyjevě a právě z jeho doby pochází celá řada klášterů, a to včetně toho nejvýznamnějšího – Kyjev-skopečerské lavry. Toto úsilí panovníka bylo doprovázeno láskou ke vzdělanosti a péči o ni, a proto vešel Jaroslav do dějin jako „Moudrý“. Sám byl gramotný, což u středověkých panovníků nebylo v žádném případě běžné. Při metropolitním chrámu sv. Sofie díky jeho zásluze vznikla knihovna. Jaroslavovi Moudrému se podařilo i osamostatnit Kyjevskou Rus po církevní stránce – prosadil zřízení zvláštní kyjevské metropolie, která byla mnohem méně závislá na konstantinopolském patriarchovi.¹³

Kromě výše uvedených skutků se Jaroslav taktéž zasadil o vznik zcela prvního písemného zákoníku na Rusi – Ruská pravda, čímž nahradil do té doby používané zvykové právo. Krevní msta, ve které platila zásada „oko za oko, zub za zub“, byla nahrazena peněžním odškodněním postiženého či pozůstalého. Kyjevská Rus nepřestávala v této době zaujímat důležité postavení v rámci mezinárodního kontextu. Jaroslav Moudrý získal pověst „tchána Evropy“, a to proto, že byl spřízněný prostřednictvím sňatků svých dětí s celou řadou evropských panovnických rodů. Tři z jeho dcer se totiž staly manželkami evropských korunovaných hlav – dvě se tedy provdaly do Uher a Norska, přičemž princezna Anna se stala dokonce i královnou Francie. Tři z Jaroslavových synů naopak měli za ženy evropské princezny. Tyto skutečnosti vypovídají o bohatých a rozvětvených stycích s okolním světem a také o vážnosti a respektu, kterým se tehdy Kyjevská Rus mohla pyšnit mezi evropskými panovníky. Před svojí smrtí Jaroslav rozdělil svoji doménu mezi svých pět synů – Kyjev a Novgorod byly nejdůležitější a ty byly odevzdány nejstaršímu synovi, Izjaslavovi, který získal i titul velkého knížete. Umírající velkokníže ještě před svou smrtí všechny

¹³ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 32 – 34.

své syny vyzval, aby postupovali svorně a naslouchali svému nejstaršímu bratrovi. Od svých synů především chtěl, aby žili ve smíru.¹⁴

1.1.3 Rozpad Kyjevské Rusi

Smrtí Jaroslava Moudrého se v roce 1054 uzavřelo velmi významné období budování staroruského státu. Nedlouho po Jaroslavově smrti zemřeli i jeho dva mladší synové a zbylí tři bratři si rozdělili jejich úděly.¹⁵ Konflikty mezi jednotlivými členy rodu začaly tedy ihned po smrti Jaroslava – za vlády knížete Izjaslava. Této situace využili Polovci, kteří v roce 1061 zaútočili na Kyjev, a při svých opakovaných nájezdech vybyli velkou část venkovského obyvatelstva či je odvěkli do otroctví. V Kyjevské Rusi v 11. století vznikla za Izjaslava na čas určitá forma kolektivní vlády, která je historiky označována jako „triumvirát Jaroslavyčů“ – tj. synů knížete Jaroslava. Mezi zbylými třemi bratry panovala shoda a bratři vládli poměrně svorně a v zemi trval klid.¹⁶ V roce 1068, po dosti skandální porážce kyjevského vojska Polovci, byl Izjaslav svržen, a to povstáním v Kyjevě, a byl nahrazen Vseslavem Brjačislavičem. Izjaslav uprchl ke svému příbuznému, polskému knížeti Boleslavovi II. Smělému, který mu poskytnul podporu. V roce 1069 se opět Izjaslav vrátil na kyjevský stolec, ze kterého byl v roce 1073 sehnán, a na jeho místo nastoupil jeho starší bratr, Svjatoslav. Až po Svjatoslavově smrti se mu podařilo opět vrátit na stolec, ale zanedlouho poté, v roce 1078, padl v bitvě na Něžatiné nivě.¹⁷

Vládu převzal poslední z Jaroslavičů, a to byl Vsevolod, který chtěl situaci stabilizovat a navrátit způsob správy této země do časů Jaroslava Moudrého. Vsevolod (1078 – 1093) se v Kyjevě usadil na delší dobu a velkoknížecí stolec si udržel až do své smrti.¹⁸ Vsevolod i jeho nástupce, Svjatoslav II, pochopili v této době nutnost udržení si rovnováhy moci rurikovských knížat. Jednota země doslova vyžadovala silnou podobu centrální moci a taktéž i dohodu všech zainteresovaných příslušníků rurikovského rodu. Společný postup a respekt k centru vyžadovala i aktuální situace v zemi – polovecké nebezpečí. V této politice našel Svjatoslav II. velmi cenného spojence, Vladimíra

¹⁴ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 32 – 34.

¹⁵ VYDRA, Z. a kol. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 9788074223242, s. 22 – 24.

¹⁶ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 33 – 35.

¹⁷ VYDRA, Z. a kol. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 9788074223242, s. 22 – 24.

¹⁸ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 35 – 36.

zvaného Monomach.¹⁹ Během vnitřních válek, které probíhaly v Kyjevě a Novgorodě, stoupal postupně i význam shromáždění, která byla nazývána jako „věče“. Z politického hlediska se věče uplatnila v Kyjevě v roce 1113, kdy zemřel Svjatospolk II. Dle historiků to nebyl vládce oblíbený a ani respektovaný a proslul spíše hamižností, spekulacemi se solí a nadřezováním lichvářům. Jeho smrt byla tak zásadním impulsem k lidovému povstání, které směřovalo proti zbohatlíkům a knížecímu hodnostáři Put'atovi. Vladimír II Monomach (1113 - 1125) byl synem Vsevoloda I. a právě on naposledy sjednotil Kyjevskou Rus, a to pod pevnou velkoknížecí vládou.²⁰

Vladimír během své vlády úspěšně pokračoval ve válce s Polovci a postavení Kyjevské Rusi upevnil natolik, že naprosto volně disponoval s úděly, které obsazoval dle svého uvážení. Díky svému postavení mohl Vladimír vést taktéž i aktivní zahraniční politiku. Za jeho panování došlo ke vzniku nových měst a stará města byla obnovována, úspěšně se rozvíjela řemesla a došlo také k oživení obchodu. Vladimír se snažil obnovit a poté i udržet sociální smír, který byl dosti narušený díky vládě jeho předchůdce, a proto taktéž i doplnil právní normy novými ustanoveními, která snižovala úroky za půjčky, čímž došlo k omezení lichvy a upadání svobodných lidí do otroctví. Vladimír byl mocným a moudrým vládcem, a proto dbal o snižování sociálního napětí uvnitř své země a o celkovou jednotu Rusi. Jeho nástupcem se stal syn, Mstislav I., který vládl v letech 1125 – 1132. I jemu se ještě jednotu země dařilo udržet a dokázal odrazet nové útoky divokých Polovců. Po smrti Mstislava I. nastala v Kyjevské Rusi viditelná dezintegrace a převahu zde nabyly odstředivé síly. V roce 1136 se odtrhlo novgorodské knížectví a v Novgorodě vznikla nová městská republika. V jejím čele stál sice i nadále formální kníže, ale jeho moc byla zásadním způsobem omezena městským shromážděním (věče). Na východě vzniklo poté podobně nezávislé knížectví vladimirsko-suzdalské, jehož kníže Jiří Dolgorukij, šestý syn Vladimíra II. Monomacha, přenesl své sídlo ze Suzdalu do Moskvy, a stal se tak zakladatelem Moskevské Rusi, pozdějšího ruského státu. Na západě se osamostatnilo knížectví haličské. Lze konstatovat, že vládci příslušných knížectví v této době již založili vlastní dynastie a Kyjevem se necítili již nijak vázání. V roce 1160 na Kyjev obnovili své nájezdy opět Polovci, a protože ohrožovali i jiná knížectví, museli se čas od času rurikovští vládci ve vlastním zájmu proti nim sjednotit –

¹⁹ VYDRA, Z. a kol. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 9788074223242, s. 22 – 24.

²⁰ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 36 – 38.

např. v letech 1174 – 1185. První výprava byla úspěšná, druhá již nikoliv. Druhá výprava je známá z literární památky nesoucí název „Slovo o pluku Igorově“. ²¹

Na knížecím stolci se v Kyjevě od smrti Mstislava I. (1132) do vyvrácení města Mongoly v roce 1240, během 100 let, vystřídal celkem 26 vládců, přičemž doba vlády řady z nich byla velmi krátká a v některých případech trvala dokonce jen několik málo měsíců. Celkem běžnou praxí bylo v této době sesazování knížat, která se však po určitém čase za vojenské podpory opět vracela na knížecí stolec. Ke změně na tomto stolci došlo za uvedených 100 let 43krát a některá z knížat na něm usedla dokonce i dvakrát. Za „rekordmana“ v umění návratu lze považovat Rurika II, který se tímto způsobem stal knížetem celkem šestkrát. Knížata již Kyjev nepovažovala za politické centrum a za „matku města Rusi“, avšak spíše za možný cíl svých výbojů. Např. Ondřej Bogoljubskij v roce 1169 zorganizoval koalici, se kterou poté vytáhl proti Kyjevu. Město dobyl a vyplundroval, udělil sám sobě titul velkoknížete, a potom se však vrátil do svého knížectví. Podobně se zachoval i volyňský kníže Roman, který se kyjevským knížetem stal v roce 1200, zůstal však sídlit na Volyni. O tři roky později, v roce 1203, byl Kyjev vojsky jiných knížat z Rusi vyplněn. V dalších desetiletích se situace celkově nestabilizovala a město velmi často spravovali místo knížete, který byl nepřítomen, místní věče a úředníci. V tu dobu se však už nad Kyjev a celou zemi vznášel přízrak, který měl podobu ohrožení dalších nájezdníků z východních stepí. ²²

1.2 Situace ruských knížectví na počátku 13. století

Do 13. století Kyjevská Rus vstupuje nikoliv jako jednotný stát, ale jako konglomerát autonomních politických celků, které jsou spojeny v různé míře prostřednictvím dynastických svazků a vědomím jazykové a kulturní spřízněnosti. Vzájemné vztahy mezi jednotlivými knížectvími se pohybovaly od závislosti a spojenectví, až po výbušné konflikty, které dokonce mnohdy přerůstaly v poměrně vyčerpávající a krvavé domácí války. Nejvýchodnějšími knížectvími byly Murom a Rjazaň, která se přímo dotýkala úrodných stepních oblastí. Rjazaň se původně oddělila od Muromského knížectví už ve 12. století, přičemž na konci 12. století pak v rámci Rjazaňského knížectví existovala i knížectví Pronské. V Rjazaňském knížectví bylo více než 10 měst a v nich sídlili příslušníci daných dynastií. Za nejvýznamnější knížectví

²¹ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 36 – 38.

²² RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 38 – 39.

ruského Severovýchodu lze považovat Vladimir, což bylo nejlidnatější a také nejvíce úrodné knížectví celé oblasti. Jeho dosti specifický úděl vznikl již za Vladimíra Monomacha, který sem dosadil tehdy ještě svého nezletilého syna Jurije. Do Vladimíra na Kljazmě přesídlil až Jurijův nástupce, Andrej Bogoljubský. Do té doby bylo knížecí sídlo v Suzdali. Vladimírský kníže byl tak v této době považován za určitého suveréna, a to mezi potomky Jurije Dolgorukého. Na počátku 13. století Vladimírsko-suzdalské knížectví ovládlo velmi početné potomstvo Andrejova nástupce Vsevoloda Velkého Hnízda. Vladimírský kníže tehdy kontroloval solné doly a varny v Galiči a Soli Veliké a obchod s Bulharskem, Střední Asií a Kavkazem. Byl považován za vrchního velitele vojsk v rámci celého knížectví – tedy i oddílů potomků Vsevoloda. Zároveň také řídil zahraniční politiku, disponoval jednotlivými úděly, definoval vztahy s církví a dosazoval církevní hierarchy. Novgorod byl územně nejvíce rozsáhlým centrem staroruského knížectví a jeho území sahalo až po Bílé a Barentsovo moře. Přes obrovskou rozlohu však bylo toto knížectví jen řídko osídleno. Novgorod uplatňoval svoji vládu i nad jinými městy – např. nad bohatým Pskovem, Rusou, Ladogou či Izborskem nebo také Jurjevem, atd. Město bohatlo především díky svému obchodu a díky daním. Dálkové obchodní cesty byly napojeny na Kyjev a Černigov a dále na obchodní města na Baltu. Na horním toku řek Moskvy, Protvy, Západní Dviny a Dněpru se rozkládalo lidnaté Smolenské knížectví, ve kterém se nacházelo okolo 20 měst. V závislosti na Smolensku se nacházela dvě knížectví – Vitebské a Polocké. Mezi bohatá knížectví Rusi patřil i Černigov, což byla bohatá a úrodná země, plná lesů, jezer a měst, kterých bylo více jak 60. Jižněji se nacházelo Perejaslavské knížectví a díky své poloze bylo určeno jako obranné území, a to proti útokům ze stepi. Byla to oblast s okolo 20 městy a byla protkána pevnostmi. Nejvíce lidnatým a nejbohatším městem Rusi suverénně však zůstával Kyjev, což platilo i o knížectví, které k němu přiléhalo a rozkládalo se na středním toku Dněpru, Pripjati, až po Jižní Bug. V rámci tohoto knížectví se nacházelo až 80 center a několik vnitřních údělů, jako byl Turov a Vyšgorod. Všechna sídelní centra, a to včetně Kyjeva, však dostala knížata pouze do správy, nikoliv do dědictví. Od konce 12. století se o toto nejbohatší město a knížectví vedla permanentní a vyčerpávající válka. Je však dosti příznačné, že když se v roce 1240 před Kyjevem objevila mongolská armáda, nebyl ve městě již jediný Rurikovec.²³

²³ VYDRA, Z. a kol. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 9788074223242, s. 25 – 26.

1.3 Mongolský vpád

Na přelomu 12. – 13. století došlo k zásadní události, a to bylo sjednocení mongolských kmenů, přičemž snahy o toto sjednocení je možné datovat již do druhé poloviny 12. století.²⁴ Kmeny Mongolů, kteří byli na Rusi a později také i ve střední a západní Evropě označováni jak Tataři, představují poslední vlnu velkých nájezdů divokých kočovných nomádů, kteří migrovali z východu na západ, z Asie do Evropy. Tito nájezdníci by možná sami Kyjevskou Rus nevyvrátili. Východní Slované, kteří v ní byli spojeni, se za dobu jejího trvání, tedy v 9. – 12. století, bránili kočovným nájezdníkům opakovaně a vždy úspěšně. V době vpádu Mongolů však už jednotný východoslovanský stát neexistoval a existovala pouze změť samostatných a znesvářených knížectví. Tento stav roztržičnosti usnadnil Mongolům nejenom ovládnutí území Kyjevské Rusi, ale poté i postup směrem na západ. Mongolové na počátku 12. století vedli stále kočovný život ve stepích dnešního mongolského státu. Politicky nesjednocené kmeny byly vyčerpány vlivem vzájemných bojů. Na konci 12. století se však na scéně objevil velmi schopný vůdce jménem Čingischán, který dokázal obrovskou bojovnost Mongolů usměrnit na sousední země. V roce 1215 se mu podařilo dobýt Čínu, a to včetně Pekingu, kde poté jmenoval svého místodržícího a svoji expanzi orientoval na země, které se nacházely více na východ. Během několika málo let se tomuto vůdci podařilo obsadit a taktéž si podrobit obrovské prostory Turkestánu, celé střední Asie a také severní Číny. V dějinách bylo toto nevídané a Čingischánovi se podařilo dosáhnout tak obrovského a rychlého úspěchu díky vrozené a věky vypěstované bojovnosti Mongolů, početnosti i překvapivé rychlosti jízdního vojska, které bylo plně oddáno svému vládci. Obrovská kořist, která padla do rukou Mongolů za pouhých 11 let, je hnala kupředu do dalších výbojů. V roce 1222 mongolské vojsko překročilo Kavkaz a překvapilo tak Polovce, jejichž chanát vyvrátilo. Na počátku 13. století již řada Polovců dokonce přešla k usedlému životu a usadila se na hranicích Rusi. Polovecká knížata se mísila se sousedními bojary, a proto se rozhodla ke společné vojenské výpravě. V roce 1223 se knížata utkala s Mongoly na řece Kalce, na dnešní východní Ukrajině. Jak se však záhy na to ukázalo, šlo o osudovou bitvu, která se stala pro vojsko Polovců a knížectví Rusi naprostou pohromou – ta byla způsobena nedisciplinovaností, bezstarostností a nejednotností rurikovských knížat. Na celou Rus padla děs ze strašlivé

²⁴ GAĪDAR, E. T. *Russia: a long view*. Cambridge, Mass.: MIT Press, c2012. ISBN 9780262017411, s. 442.

porážky.²⁵ Mongolové však tohoto vítězství nevyužili a celou řadu let o nich Rusi vůbec nevěděli. Mongolové však nezmizeli – na Rus si vzpomněli znovu po smrti Čingischána v roce 1235, kdy se rozhodli podniknout výpravu do Evropy, kdy cílem bylo ovládnout povolžské Bulhary, Alany a Rus. Mongolové ovládli Bulharsko a povolžské ugrofinské národy (Mokšu, Burtasy a Mordvu). V roce 1237 Mongolové porazili vladimírské vojsko u Kolomny, zničili Moskvu a dobyli Suzdal. V roce 1238 oblehli Vladimir a ocitli se již blízko Novgorodu. Tam se však nečekaně obrátili a vrátili se do stepí. Válečná kampaň však ještě s větší silou pokračovala o rok později, kdy se Mongolové již zaměřili na bohaté jihoruské země. V roce 1239 dobyli Perejaslav, poté Černigov. Nejsilnější úder však přišel v roce 1240, kdy zaútočili na Kyjev a toto bohaté město zcela zpusťořili a dobyli. Po dobytí Kyjeva Mongolové postupovali na západ – byl dobyt Vladimir Volyňský, Halič a v roce 1241 se Mongolové objevili v Polsku.²⁶

1.4 Klíčové historické milníky pozdějších dějin Kyjeva

V rámci následujícího textu je již pozornost věnována vybraným nejvýznamnějším historickým událostem v dějinách Kyjeva.

1.4.1 Litevské knížectví

Lze konstatovat, že v době, kdy Kyjevskou Rus ohrožovali Mongolové, začal při pobřeží Baltského moře vznikat nový státní útvar – Litva. Tamní kmeny měly štěstí, a to proto, že v raném středověku jejich území leželo stranou všech hlavních obchodních cest. Na počátku 13. století byla Litva rozdrobena na několik menších knížectví. Mezi jednotlivými knížaty získal převahu Mendog, který uzavřel spojení s řádem německých rytířů a dobrovolně mu odevzdal západní území Litvy, tzv. Žmuď. Mendog obrátil svoji expanzi na východ a na jih, na území svých ruských sousedů. Nakonec se však sám stal obětí domácího spiknutí a v roce 1263 byl zavražděn. Litva se po jeho smrti potácela několik desetiletí ve vnitřních problémech a musela opět čelit expanzi řádu německých rytířů, avšak ve 14. století byl stát opět zkonsolidován a obnovil expanzi jižním směrem.²⁷ Mezinárodní politické poměry východní Evropy se ve 14. století zásadním způsobem proměnily, a to díky mohutnému vzestupu Litvy, což byl stát, který

²⁵ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 39- 41.

²⁶ VYDRA, Z. a kol. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 9788074223242, s. 27 – 29.

²⁷ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 58.

z původně malého knížectví v Pobaltí nabyl rozsahu 800 000 km² a stal se tak jedním z největších států východní části Evropy.²⁸ Na této skutečnosti měl obrovskou zásluhu především kníže Gediminas a taktéž i jeho synové. Stát představoval mimořádně zajímavý multietnický a multikonfesijní útvar, kterému právě tolerance dokázala zabezpečit stabilitu a také životaschopnost. Litevská nadvláda nijak neohrožovala kulturní identitu pravoslavných Slovanů. V Litevském velikém knížectví a poté v polsko-litevském státě působila ortodoxní církev a středověká běloruština se stala jazykem velkoknížecí kanceláře. Nadvláda Litvy neznamenal pro rurikovské knížectví likvidaci dosavadních politických struktur a svébytné místní správy, což s sebou naopak přinášela moskevská politika „sbírání ruských zemí“. Právě proto především v 2. polovině 15. století Litva velmi často představovala spojence těch ruských zemí, které se cítily Moskvou ohroženy. Nejvíce intenzivně se na Litvu v této době orientovaly Tver a Novgorod, což mělo negativní vliv na vztahy s Moskvou.²⁹ Na Obr. 1 je znázorněno Litevské velkoknížectví v 13. – 15. století (viz přílohy).

Později došlo ke vzniku polsko-litevské unie, což mělo vliv především na severní oblast Ukrajiny. Litva zůstala největším státem východní Evropy a dokázala ovládat území většiny budoucí Ukrajiny, s výjimkou Haliče, která i nadále zůstávala součástí Polska. Během necelého století se Litvě podařilo získat území, které pětinasobně přesahovalo její vlastní etnickou rozlohu. I historici tuto skutečnost velmi často hodnotí za dosti paradoxní jev, avšak je nutné si uvědomit, že Litva ve skutečnosti pouze vyplnila vakuum, které vzniklo díky rozpadu a zániku Kyjevské Rusi. Nedobývala ani suverénní země, ale obsazovala území, která podléhala svrchovanosti Tatarů, kde stále vládla rurikovská knížata. Historické okolnosti úspěchu Litvy doslova nahrávaly. Během 16. století se sociální struktura v litevském velkoknížectví ustálila a na vrcholu stála vrstva nobility, která byla tvořena příslušníky litevské vládnoucí dynastie Jagellovců a potomků starých knížat z rodu Rurikovců.³⁰

²⁸ MAGOCSI, P. R. *A history of Ukraine: the land and its peoples*. 2nd, rev. and expanded ed. Buffalo: University of Toronto Press, 2010. ISBN 9781442610217, s. 23.

²⁹ VYDRA, Z. a kol. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 9788074223242, s. 45.

³⁰ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 58 – 63.

1.4.2 Kozácká povstání na konci 16. století a Chmelnického povstání

Nepříliš daleko od Kyjeva, směrem na jih, začínaly v minulosti stepy, a právě v jejich vzdálenější části, v dolním Podněpří, lze hledat kořeny a počátky ukrajinských kozáků. Kozáci patří k Ukrajině jako závažný a neoddelitelný fenomén a dokonce i dnešní Ukrajinci se k jejich tradici velmi hrdě hlásí. Původ a samotné počátky této sociálně-vojenské skupiny jsou dodnes však stále dosti nejasné. Ukrajínští kozáci vznikli především díky liduprázdným, ale na druhou stranu potravinovými zdroji oplývajícími stepím, které se táhly v širokém pásu severně od ukrajinské části k Donu a dále na východ. Termín „kozák“ je přejat z turečtiny (quazaq) a v překladu toto slovo znamená „dobrodruh“. V 15. století tento termín označoval nájemné strážce jižních litevských hranic. Předchůdci klasických ukrajinských kozáků se objevovali především ve stepích již v době Kyjevské Rusi a nepocházeli pouze z prostředí jednoho národa – lze mezi nimi nalézt Polovce, východní Slované a taktéž později i Tatry nebo Turky. Od 16. století se však hromadně začali věnovat „kozákování“ primárně pravoslavní rolníci a měšťané a taktéž i drobná šlechta z Ukrajiny. „Kozákování“ obsahovalo kormě hledání obživy ve stepi taktéž i velmi často loupeže – nejčastěji v podobě ozbrojených výprav na turecká a tatarská území.³¹ „Kozáctvo“ je vnímáno taktéž i jako významný nástroj ruské expanze.³² První dva konflikty mezi kozáky a polským šlechtickým státem se rozhořely již v 90. letech 16. století. V roce 1651 se hejtman kozáků, Kryštof Kosynskyj, dostal do konfliktu s kyjevským vojvodou, kdy předmětem sporu byly majetky, které Kosynskyj získal za své vojenské zásluhy, avšak které mu poté byly zabráný. Lze konstatovat, že všechna kozácká povstání měla však charakter pouhých vzpour, ve kterých se kozáci domáhali zvláštního postavení v rámci polské šlechtické republiky. Povstání Bohdana Chmelnického se však z tohoto rámce dosti vymyká. Nejde přitom o tom, že by se jednalo svým rozmachem o největší či z časového hlediska nejdelší povstání, ale mnohem podstatnější je fakt, že v jeho důsledku vznikl ve značné části Ukrajiny zcela nový státní útvar, který je možné nazvat s určitou dávkou zjednodušení „protoukrajinský“ stát. Ze širší časové perspektivy však povstání vedlo k rozdělení Ukrajiny a ve svém důsledku přispělo k připojení větší části této země k Rusku.³³ Vzpoura, která byla vedena v roce 1648 Bohdanem Chmelnickým, zásadním způsobem

³¹ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 72 – 73.

³² KOKAISL, P. a J. PARGAČ. *Lidé z hor a lidé z pouští - Tádžikistán a Turkmenistán: střípky kulturních proměn Střední Asie*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2007. ISBN 9788073081676, s. 34.

³³ RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091, s. 110 – 112.

ovlivnila i mocenské rozložení v rámci celé středovýchodní Evropy a během tohoto povstání se střetlo dokonce hned několik politických celků. Vzpouza vyvolala nejenom polsko-ruské boje, ale vedla i ke ztrátě ukrajinské autonomie a k rozdělení Ukrajiny. „*Nespokojenost se závislostí na polské vládě a nepřiznaným výsadám za pomoc ve válce vedlo v roce 1648 k povstání kozáků. Vedl ho hejtman Bogdan Chmelnický (1595 - 1657), který stál v čele Kozáckého hetmanátu, prosazoval proti-polskou diplomacii a razil i vlastní mince. Proslul jako tvrdý politik, výborný válečník, ale i jako rozporuplná postava. Měl zájem bránit území bránit proti nájezdům Tatarů, ale neváhal se s nimi spojit, aby povstal proti Polákům: Chmelnický nejprve polská korunní vojska s pomocí tatatarského prince Tuhaje Beje porazil. Tím ale boje neustaly a polský velitel Wiśniowiecki posléze povstání potlačil.*“³⁴ Velmi často Ukrajinci hodnotí Bohdana Chmelnického jako národního hrdinu a řád Bohdana Chmelnického patří dokonce i mezi nejvyšší státní vyznamenání a po Chmelnickém se nazývá na Ukrajině i město.³⁵

1.4.3 Masakr v Babím Jaru

Masakr v Babím Jaru, ke kterému došlo v září roku 1941, je skutečným předělem v historii 2. světové války. „*Systematické vyvražďování evropských Židů začalo již v červnu 1941 po napadení Sovětského svazu nacisty. Pro tento účel byly zřízeny zabijácké jednotky Einsatzgruppen, které vraždily především Židy, politické komisaře, komunisty a další nežádoucí osoby. Mementem této kapitoly holocaustu se stal masakr v rokli Babí Jar na okraji Kyjeva, kde během pouhých dvou dnů 29. a 30. září 1941 nacisté zastřelili více než 33 tisíc kyjevských Židů. V dalších letech v této rokli skončily životy podle některých odhadů až 200 tisíc lidí. Podobné masakry se odehrály i na jiných místech bývalého Sovětského svazu, ale akce v Babím Jaru byla výjimečná svým rozměrem, rychlostí i brutalitou.*“³⁶ V té době žilo v Kyjevě přibližně 150 000 Židů, přičemž určitá část se jich zachránila díky evakuaci na východ či vstupem do Rudé armády. Určitý zlomek Židů ukryli i ukrajinští sousedé. Místem této hrůzné události se stala 150 metrů dlouhá, 30 metrů široká a 15 metrů hluboká „Babí rokle“, která se nacházela v blízkosti židovského hřbitova. Několik dní po příchodu nacistů se po celém světě objevila hláška v ruském jazyce, němčině a také v ukrajinštině, která vyzývala všechny Židy města

³⁴ ZELENÁ, H. Dějiny Ukrajiny IV: Polsko - Litevská nadvláda. *Armádní noviny* [online]. 2014 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/dejiny-ukrajiny-iv-polsko-litevska-nadvlada.html>

³⁵ ZELENÁ, H. Dějiny Ukrajiny IV: Polsko - Litevská nadvláda. *Armádní noviny* [online]. 2014 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/dejiny-ukrajiny-iv-polsko-litevska-nadvlada.html>

³⁶ Masakr v Babím Jaru šokuje svým rozměrem a brutalitou. *Česká televize* [online]. 2014 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1240603-masakr-v-babim-jaru-sokuje-svym-rozmerem-a-brutalitou>

Kyjeva a jeho okolí, aby se dostavili v pondělí, dne 29. září 1941, na roh ulice Melnykova-Dokterivská (hřbitov), vzali si s sebou dokumenty, peníze a všechny cennosti, teplé oblečení a také i spodní prádlo. Kdo z Židů by této výzvy neuposlechnul, byl by poté zastřelen. Někteří z Židů uvěřili, že jde o pouhou výzvu k deportaci. Lidé byli na místě určeni vyzváni, aby se svlékli a odevzdali všechny své cennosti. Poté byli nahnáni na okraj rokle a byli postříleni – jejich těla padala rovnou do rokle. Jen několika málo lidem se tehdy podařilo přežít.³⁷ Na Obr. 2 je zobrazen masakr v Babím Jaru (viz přílohy).

1.4.4 Oranžová revoluce

Oranžová revoluce je označením událostí, ke kterým došlo po druhé kole prezidentských voleb na Ukrajině, a to v roce 2004. Na počátku nového tisíciletí byla Ukrajina vnímána jako jakýsi „Divoký východ“ a taktéž jako zásobárna levné pracovní síly. Jejím politickému vývoji byla věnována v rámci médií pouze minimální pozornost. V prezidentských volbách se v roce 2004 utkali Janukovyč a Juščenko. Během prezidentských voleb došlo k celé řadě nesrovnalostí, které svědčily o preferenci Viktora Janukovyče ze strany státních orgánů. I když Viktor Juščenko v rámci prvního kola voleb vyhrál, v druhém kole dle oficiálních výsledků vyhrál však Janukovyč s 49,46 %. S tímto výsledkem se však příznivci Juščenka odmítli smířit a ukrajinskou vládu obvinili z volebních manipulací. Jejich kritika byla dokonce potvrzena i mezinárodními pozorovateli a řada států odmítla výsledek prezidentské volby uznat. Přívrženci Juščenka rozpoutali vlnu demonstrací, a to především v Kyjevě a také ve Lvově. Jelikož byla oficiální barvou bloku „Naše Ukrajina“ barva oranžová, dostalo hnutí označení „Oranžová revoluce“. Demonstrantům se opravdu podařilo výsledky voleb zvrátit a ukrajinskou nejvyšší soud prohlásil, že díky dosti četným podvodům při prezidentských volbách není možné vítěze druhého kola určit a nařídil tak opakování voleb. Ve volbách poté jednoznačně zvítězil Juščenko a výsledek těchto voleb byl následně i oficiálně potvrzen.³⁸

³⁷ Masakr v Babím Jaru šokuje svým rozměrem a brutalitou. *Česká televize* [online]. 2014 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1240603-masakr-v-babim-jaru-sokuje-svym-rozmerem-a-brutalitou>

³⁸ Na Ukrajině začala tzv. Oranžová revoluce. *Česká televize* [online]. 2004 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/2004/669-na-ukrajine-zacala-tzv-oranzova-revoluce/>

1.5 Euromajdan

Ukrajinské protestní hnutí, tzv. Euromajdan, vzešlo původně z naprosto spontánního studentského protestu, který byl vedený proti nečekanému odmítnutí podpisu asociační dohody s Evropskou unií ze strany prezidenta Janukovyče. Nenásilný protest byl v listopadu 2013 velmi tvrdě rozeznán speciálními jednotkami ukrajinské policie. Po tomto brutálním útoku se začaly organizovat první oddíly sebeobrany v podobě několikatisícových „armád“ Euromajdanu. Ve stejné době taktéž vznikl i mobilní oddíl Euromajdan a jeho členové začali organizovat hlídkování, doprovod a také evakuaci aktivistů, blokovali administrativní budovy a pořádali i řadu protestních jízd k rodinné rezidenci prezidenta.³⁹ Od března roku 2014 vstoupila řada členů Euromajdanu do Národní gardy a sebeobrana byla organizována i na jiných ukrajinských městech, nikoliv jen v Kyjevě. Na Obr. 3 je zobrazen brutální zásah Berkutu dne 30. listopadu 2013 (viz přílohy).

2 Nejvýznamnější turistické památky a zajímavosti Kyjeva

Kyjev je hlavním městem Ukrajiny a zároveň se taktéž i jedná o centrum její nacionalistické a proevropské části. Kyjev je taktéž i vnímáno jako město, které dokázalo přežít Mongolskou říši, 2. světovou válku, Černobyl i nadvládu Sovětského svazu. Město je dnes plné muzeí, divadel, významných náboženských a historických památek, avšak i moderních budov a starobylých rozvalin.⁴⁰ Kyjev je možné s jistotou zařadit mezi nejvíce starobylá města Evropy a jeho počátky sahají až do 5. století. Kyjev byla taktéž i významným městem Kyjevské Rus. Jelikož v roce 988 kníže Vladimír I. přijal křesťanství a křesťanství se tak začalo šířit mezi východní Slovary, je možné Kyjev vnímat taktéž i jako hlavní centrum křesťanské kultury. Na Obr. 4 je znázorněna mapa centra Kyjeva (viz přílohy).

³⁹ JANDA, J. Ukrajina: Mýty a lži versus realita. *Česká pozice* [online]. 2015 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/ukrajina-myty-a-lzi-versus-realita-dtl-/tema.aspx?c=A150825_021621_pozice-tema_kasa

⁴⁰ Kyjev - Ukrajina. *Tripadvisor* [online]. 2018 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://www.tripadvisor.cz/Tourism-g294474-Kiev-Vacations.html>

Kyjev je označován jako „matka ruských měst“ či jako „nový Jeruzalém“ a mezi jeho pýchu patří starobylé chrámy, kláštery či mohutný Dněpr. I přesto se však stále toto město jako vyhledávaná turistická destinace neprosadilo. Znalci tvrdí, že Kyjev je nejkrásnější v období, kdy zde kvetou kaštany. „Kaštanová image“ města k němu patří již dlouhá staletí a kaštany se tak staly dokonce již vizitkou tohoto města. Každé jaro se tak kopcovitý terén ve městě „utápí“ v bílo-růžových květech. Legenda praví, že to má na svědomí ruský car Mikuláš II. - kaštanový bulvár, který zde byl vysázený na jeho počest, se tomuto carovi nelíbil, a proto byly všechny stromy vykáceny. Kyjevané však stromy zachránili a osázeli je po celém městě, čímž se postarali o image, kterou si Kyjev pěstuje napříč celými dějinami. Lze konstatovat, že Kyjev patří nejenom mezi nejstarší města Evropy, ale toto město je doslova i plné historických skvostů. Město je považováno za kolébkou východoevropských civilizací a již v 19. století zde byl postaven cca 20 metrů vysoký pomník velkoknížeti kyjevskému – Vladimírovi I., který je historiky označován za prvního křesťanského vládce. Tento pomník přežil revoluce i války.⁴¹ Na Obr. 5 je znázorněno centrum Kyjeva (viz příloha).

Již v 9. století bylo město důležitým politickým a ekonomickým centrem, avšak o tom, jak staré toto město je, se vedou mezi historiky doposud spory. Zatímco někteří z evropských historiků tvrdí, že je Kyjev dokonce starší než egyptské pyramidy (více jak 4 500 let), jiní hlásají, že je tomuto městu pouhých 1 200 let. Názory se i dnes různí. V roce se dokonce za doby sovětských svazů slavilo výročí 1 500 let, avšak sami úředníci posléze přiznali, že datum bylo uměle vytvořeno. Jedním ze symbolů města je dnes dívka, která stojí v ukrajinském kroji uprostřed Náměstí Nezávislosti, na sloupu ve výšce 45 metrů, na hlavě má věnec a v ruce drží větev kaliny, která je pozlacená. Dle místních obyvatel je toto náměstí stručným a zcela jasným odrazem celé ukrajinské historie – prezentuje totiž spletenec socialistického realismu, dosti bizarních uměleckých výjevů, forem futurismu a pietních relikvií.⁴² V následujícím textu je pozornost již věnována nejvýznamnějším historickým a turistickým památkám v Kyjevu.

⁴¹ Kyjev je krásné město, přesto se tam turisté nehrnou. *Novinky* [online]. 2018 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/cestovani/425381-kyjev-je-krasne-mesto-presto-se-tam-turiste-nehrnou.html>

⁴² Kyjev je krásné město, přesto se tam turisté nehrnou. *Novinky* [online]. 2018 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/cestovani/425381-kyjev-je-krasne-mesto-presto-se-tam-turiste-nehrnou.html>

2.1 Turistické památky

Kyjev je centrum proevropské a nacionalistické části Ukrajiny. V době Oranžové revoluce svět doslova zaplavaly obrázky demonstrací z centrálního Náměstí Nezávislosti. Je nutné upozornit ze všeho nejdříve však na fakt, že toto město disponuje velmi slavnou historií – vždyť Kyjevská Rus byla zcela prvním státním útvarem, který se nacházel na území bývalého Sovětského svazu a taktéž i stála dle historiků u samotného zrodu Ukrajiny a potažmo i Ruska. Město proslavili i kozáci, a to pod vedením slavného Bohdana Chmelnického, který dokázal spojit osud Ukrajiny a Moskvy. Nejenom z této doby však pochází celá řada skvostných historických památek, které stojí za zmínku.⁴³

2.1.1 Chrám sv. Sofie (Žofie) a rezervace Sofia Kyjevská

Pravoslavný chrám sv. Sofie je součástí jednoho z nejkrásnějších historických skvostů, a to památkové rezervace Sofia Kyjevská. Chrám pochází z 11. století a patří dnes mezi nejvíce uznávané evropské kulturní hodnoty a lze jej zařadit mezi sedm divů Ukrajiny a taktéž i součást světového dědictví UNESCO. Kyjevský chrám sv. Sofie je taktéž nazýván jako chrám Boží moudrosti či chrám Moudrosti, je památka, kterou lze zařadit do staroruské architektury. „*Sofijský chrám byl postaven v centru Kyjeva na rozkaz knížete Jaroslava Moudrého. Dle posledních archeologických objevů toto tvrzení bylo zpochybněno a mluví se o tom, že chrám stál ještě dříve a to pravděpodobně za vlády knížete Vladimíra. Způsob stavby a architektonické zvláštnosti chrámu svědčí o tom, že jeho staviteli byli Řekové z Konstantinopole, kteří chrám vybudovali dle vzorů a tradic byzantské architektury.*“⁴⁴ Původně tento chrám představoval grandiózní stavbu, která disponovala 13 kupolemi. Později, přibližně v 17. století, bylo přidáno dalších 6 kupolí. Nyní má chrám 5 chrámových lodí a z jihu, severu a ze západu je obklopen řadou galerií. Na zdech chrámu se dodnes zachovaly nejrůznější nápisy, přičemž nejstarších z nich je datován do roku 1052. Právě v tomto roce byly práce spojené s výzdobou chrámu ukončeny. Svatostánek je tak ozdoben freskami a mozaikami, což se zachovalo až do současnosti. Chrám sv. Sofie je znázorněn na Obr. 6 (viz příloha).

⁴³ Kyjev. *Mundo - cestovní kancelář* [online]. 2018 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.mundo.cz/ukrajina/kyjev>

⁴⁴ Ukrajina: Kyjev - chrám svaté Sofie. *Infoglobe* [online]. 2011 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.infoglobe.cz/tip-na-vylet/ukrajina-kyjev-chram-svate-sofie/>

Rozsáhlý komplex mozaik a fresek, který se uvnitř chrámu podařilo zachovat, je prací byzantských mistrů. Mozaiky mají 177 barevných odstínů a zdobí primárně tzv. apsidy. Do centrální kupole byla umístěna mozaika Krista Vševládce, která je obklopena 4 archanděly – dochoval se však pouze jeden z nich a ostatní byly domalovány v 19. století M. A. Vrubelem. Za nejznámější mozaiku celého chrámu lze považovat Bohorodičku Orantu, která je nazývána také jako „Hradba nezbořitelná“ a nachází se v centrální části apsidy. Chrám sv. Sofie je nejstarším zachovaným chrámem na území Ukrajiny, má celkovou rozlohu 260 m² a díky dochované freskové a mozaikové výzdobě z 11. století patří mezi nejvíce zachované chrámy světa. Taktéž je tento chrám považován za nejvýznamnější křesťanské chrámy středověku. V roce 1990 byl chrám spolu s Kyjevsko-počerskou lávrou zařazen do seznamu světového dědictví UNESCO. Dle letopisů tento chrám založil kníže Jaroslav Moudrý, avšak o přesnou dataci tohoto chrámu jsou vedeny dodnes spory. Dle nejnovějšího výzkumu se výstavba chrámu uskutečnila v letech 1011 – 1018. V roce 2011 tak proběhly velkolepé oslavy jubilea 100 let. V roce 1240 byl chrám vyrabován tatarsko-mongolským vojskem, avšak i přes mongolskou nadvládu zůstal i nadále Kyjev s centrálním chrámem sv. Sofie sídlem metropolitů a také i duchovním centrem celé jihovýchodní Rusi. Ve 13. a ve 14. století proběhla rekonstrukce chrámu, přičemž v roce 1596 chrám získala ukrajinská řecko-katolická církev. Té byl poté chrám však odebrán. V 17. – 18. století chrám již ztratil svojí prvotní byzantskou podobu, a to proto, že byl přestaven v barokním stylu. V roce 1934 se stal muzeem a dnes je chrám sv. Sofie největším lákadlem a centrální památkou Národního muzea „Kyjevská Sofie“.⁴⁵

2.1.2 Náměstí nezávislosti a Chreščatyk

Náměstí nezávislosti je jedno z nejznámějších náměstí na Ukrajině a spolu s hlavní třídou Chreščatyk je považováno za centrum metropole Ukrajiny. Svůj název náměstí získalo v roce 1991, a to na počest získání nezávislosti Ukrajiny. Náměstí je také nazýváno jako „Majdan Nezaležnosti“ a na konci roku 2004 se toto náměstí stalo centrem Oranžové revoluce, kdy se konaly masové demonstrace. Náměstí dominuje vysoký sloup, což je památník nezávislosti Ukrajiny na Sovětském svazu. Náměstí v minulosti vystřídal hned několik názvů – např. Kalininovo náměstí, Náměstí 19. září,

⁴⁵ Chrám svaté Sofie, Kyjev. *Rodon* [online]. 2015 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.rodon.cz/ikony/Chramy-a-klastery/chram-svate-sofie-kyjev-1708>

Dumské náměstí či Náměstí Říjnové revoluce. Náměstí je dnes centrem společenského dění a pořádají se zde nejrůznější společenské akce. Na náměstí se taktéž konaly oslavy 20. výročí nezávislosti Ukrajiny a místo je spojováno především událostmi, které doprovázely Oranžovou revoluci či protesty proti prezidentovi (Viktor Janukovyč). Chreščatyk je centrální ulicí města Kyjev a prochází náměstím. Ulice je dlouhá přibližně 1,5 km a je oblíbenou pěší zónou, protože o víkendech na tuto ulici nesmí žádná doprava. Ulici lemují náměstí - Jevropejska a Besarabska plošča. Řada významných budov, které se na této ulici nachází, pochází z 50. let a byly postaveny v tzv. monumentálním „stalinistickém“ stylu. Dnes je v této ulici situováno plno restaurací a kaváren, pořádají se zde koncerty a místo je centrem kulturního dění.⁴⁶ Na Obr. 7 je znázorněno Náměstí nezávislosti (viz přílohy).

2.1.3 Pomník Matka – vlast

Obrovská nerezová socha Matka – vlast se nachází nad Národním muzeem, je vysoká 102 metrů a patří mezi dosti kontroverzní dominanty Kyjeva. Pomník byl postaven za doby Sovětského svazu a váží téměř 30 tun. Socha je nazývána taktéž jako „Železná dáma“. Díky své výšce je možné tento pomník zařadit mezi největší pomníky světa. Pomník je situován nedaleko Kyjevskopečerské lávry, což je významný klášter pocházející z 11. století. Socha drží v jedné ruce meč, který se měl vyrovnat tedy věži zvonice, přičemž v další ruce má ohromný štít, což je dnes vyhledávána rozhledna. V podnoží této sochy je k vidění muzeum 2. světové války, a Kyjevané jej nazývají jako „pod sukni“. Vlivem tzv. dekomunizace ze sochy byly odřezány sovětské symboly, avšak i přesto, díky své mohutnosti, zůstal pomník nadále stát.⁴⁷ Na Obr. 8 se nachází mohutný pomník Matka – vlast (viz přílohy).

⁴⁶ Majdan Nezaležnosti + Chreščatyk. *Kiev* [online]. 2017 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://kiev.cz/majdan-chrescatyk.php>

⁴⁷ Kyjev je krásné město, přesto se tam turisté nehrnou. *Novinky* [online]. 2018 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/cestovani/425381-kyjev-je-krasne-mesto-presto-se-tam-turiste-nehrnou.html>

2.1.4 Kyjevskopečerská lávra

Kyjevskopečerská lávra patří mezi světové dědictví UNESCO a jde o obrovský komplex jeskynního kláštera, které je nejposvátnější pravoslavnou a národní svatyní. Klášter byl založený v roce 1051 poustevníky Feodosijem a Antonijem Pečerským. Kyjevskopečerská lávra se nachází na pravém břehu Dněpru a jde o unikátní klášterní celek, který je označován za nejvýznamnější a nejstarší kláštery Kyjevské Rusi. Celek je tvořen nadzemní částí, která má podobu náboženské stavby, a podzemní části v podobě jeskyně. *„Začátky Kyjevsko-pečerské lávry sahají do roku 1051, když se mnich Antonij ubytoval v jeskyni ve svahu hory. Brzy se k němu připojili další stejně smýšlející mniši, kteří začali jeskyně rozšiřovat a později, když už podzemní jeskyně nestačily, začali stavět první nadzemní stavby. Klášter Kyjevsko-pečerská lavra byl pojmenován podle: pečera – jeskyně a lavra označuje status kláštera, který získávaly velké a významné kláštery svou rozsáhlostí, připomínající spíše menší městečka s uličkami (v překladu z řeckého „lavra“ – ulice).“*⁴⁸ Lze konstatovat, že klášter se stavěl velmi dlouho – celá století, přičemž knížata mnichy podporovali a darovali jim zlato, stříbro či půdu i s rolníky. Přibližně v 11. století byl postaven poté Uspenský chrám, Kostel nad branou svaté Trojice, Kostel Jana Křtitele, Kostel Spásy na Berestově a Trapeznaya palata, přičemž celý areál byl dokola obehnan kamennou zdí v šířce 2 metrů. V roce 1240 Kyjev dobyli však Mongolové a chrám poškodili. Je nutné zmínit, že klášter sehrál významnou roli v rámci rozvoje ukrajinské kultury, kdy se na zdokonalování kláštera podíleli mistrovští architekti a malíři. V lávře žili velmi známí spisovatelé, letopisci, malíři, vědci a také lékaři. V roce 1718 klášter zasáhl požár, budovy byly zničeny, a proto bylo nutné zahájit rekonstrukci a výstavbu nových budov. Díky tomuto požáru se poté Kyjevskopečerská lávra v 18. století stala velkým klášterem a dokonce i ruští panovníci věnovali tomuto klášteru velkou pozornost – např. Per Veliký či Mikuláš II. lávru navštěvovali a mnichům dokonce i darovali zlaté kříže či desky náboženských knih, které byly posety diamanty. V současné době je na území této památkové rezervace, která zaujímá plochu 28 ha, celkem 122 architekturních památek, které pochází z období 11. – 18. století.⁴⁹

Na Obr. 9 je zobrazena Kyjevopečerská lávra (viz přílohy).

⁴⁸ Ukrajina: Kyjevsko-pečerská lávra - impozantní odkaz Kyjevské Rusi I. *Infoglobe* [online]. 2011 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://www.infoglobe.cz/tip-na-vylet/ukrajina-kyjevsko-pecerska-lavra-impozantni-odkaz-kyjevske-rusi-i/>

⁴⁹ Ukrajina: Kyjevsko-pečerská lavra - impozantní odkaz Kyjevské Rusi I. *Infoglobe* [online]. 2011 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://www.infoglobe.cz/tip-na-vylet/ukrajina-kyjevsko-pecerska-lavra-impozantni-odkaz-kyjevske-rusi-i/>

2.1.5 Chrám sv. Vladimíra

Chrám sv. Vladimíra pochází z 19. století a jde o pravoslavný chrám Ukrajinské pravoslavné církve Kyjevského patriarchátu. Nachází se na bulváru Tarase Ševčenka. Chrám byl postavený na památku 900 let, a to od přijetí pravoslavného křesťanství ve městě Kyjev. Chrám má žlutou barvu a nese se v byzantském stylu. Výstavba chrámu se datuje do let 1862 – 1882, a to do období rusko-byzantského architektonického stylu, který byl v této době charakteristický pro architekturu tehdejšího Ruského impéria. Chrám byl postaven dle architektů Sparra, Schtroma, Bemharta a Majejského. Chrám sv. Vladimíra má 7 kupolí, přičemž největší z kupolí dosahuje 49 metrů. Chrám byl vysvěcen v roce 1896, a to za přítomnosti Mikuláše II. Během období Sovětského svazu byl však chrám uzavřen a byl navrácen pravoslavné církvi až v roce 1944. V současné době je možné tento chrám označit za hlavní chrám celé Ukrajinské pravoslavné církve Kyjevského patriarchátu.⁵⁰ Chrám je znázorněn na Obr. 10 (viz příloha).

2.1.6 Chrám sv. Ondřeje

Chrám sv. Ondřeje je pravoslavný barokní chrám a nachází se přibližně ve výšce 90 metrů nad břehem Dněpru. Chrám vyniká vysokou kopulí s bočními věžemi a lze je zařadit mezi nejdůležitější architektonická díla Kyjeva. Pětihlavý chrám byl postaven v 1747 – 1753 architektem jménem Bartolomeo Rastrelli. Od roku 1968 je v tomto chrámu muzeum. V sochařské výzdobě chrámu vyniká klenba nad oltářem a také i pozlacený ikonostas, který má vyřezávané ornamenty. Dle dávné legendy, která je s tímto chrámem spojována, bylo na místo současného Dněpru moře, a když dorazil sv. Ondřej a na horu postavil kříž, kde nyní tedy chrám stojí, moře opadlo a schovalo se pod kopcem. Je zajímavé, že v chrámu nejsou žádné zvony – dle pověsti by totiž hned při první ráně zvonu voda zalila celý Kyjev.⁵¹ Chrám sv. Ondřeje je zobrazen na Obr. 11 (viz přílohy).

⁵⁰ SZABO, M. *Východní křesťanské církve: stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského Východu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 9788024633626, s. 180.

2.2 Návrh turistického okruhu po památkách a zajímavostech města

Kyjev je hlavním a největším městem Ukrajiny a leží na severu země, a to na řece Dněpr. Jeho rozloha je přibližně 847 km² a žije zde 2,8 mil. obyvatel. Město je rozděleno do 10 obvodů, které jsou nazývány jako „rajóny“. Kyjev je místo, kde se dnes mísí tradice s modernou. Předmětem následujícího textu je návrh celodenního turistického okruhu po nejvýznamnějších památkách města. Město zahrnuje celou řadu pamětihodností, které stojí jistě za návštěvu.

Okružní prohlídka Kyjeva může začít návštěvou chrámu sv. Sofie, chrámu sv. Vladimíra a taktéž Kyjevskopečerskou lávrkou, což jsou nejvýznamnější místa Kyjeva. Chrám sv. Sofie a klášterní stavby s Kyjevskopečerskou lávrkou jsou komplexem kulturních památek z období středověku a raného novověku, přičemž dnes jsou součástí světového dědictví UNESCO. Chrám sv. Sofie, který dnes funguje jako muzeum, patří mezi hlavní kyjevské památky a reprezentuje architektonické umění z 11. století. Tento chrám si dokázal zachovat starodávné interiéry, fresky i mozaiky. Klášterní stavby, které tento chrám obklopují, byly postaveny v 17. – 18. století a jsou v ukrajinském barokním stylu. Skvostný architektonický soubor obsahuje metropolitní dům, zvonici, refektář, bránu Záborovského a taktéž i jižní vstupní věž či seminář, který je obklopený kamennou zdí. Co se týče Kyjevskopečerské lávky, jde taktéž o architektonický soubor překrásných klášterních budov, které jsou situovány s výhledem na Dněpr. Jsou zde k vidění kostely, které pochází z 11. – 19. století, přičemž mezi nejvýznamnější památky patří refektář, Uspenský chrám či vysoká zvonice. Kyjevskopečerská lávra je z historického hlediska jedním z nejstarších a taktéž i nejdůležitějších klášterů tzv. staré Rusi.

Dalším místem, které stojí za návštěvu, je Dům s chimérami, který byl postaven v letech 1901 – 1902, a to architektem jménem Władysław Horodecki. Dům je v secesním stylu a svůj název získal po chimérách, které jsou na fasádě. Jde o dosti kuriózní budovu, se kterou se pojí řada legend a zdobí ji taktéž i sloni, žáby, ještěrky, nosorožci či orli a hadi. Od roku 2005 tento dům slouží jako sídlo prezidenta. Dům s chimérami je označován za nejvýznamnější stavbu světské architektury. Turisté by měli navštívit jistě i samotné jádro města, které tvoří Náměstí nezávislosti a přidružená ulice Chreščatyk. Tato ulice byla dokonce vyhlášena jako jedna z nejdražších nákupních evropských ulic, takže milovníci nakupování si zde přijdou na své. Během víkendu se právě kvůli turistům tato ulička mění na pěší zónu, která je plná pouličních umělců. Ulice byla za 2. světové války zcela zničena a poté opět postavena. Turisté mohou navštívit

taktěž i Muzeum Michaila Bulgakova, které vzniklo v roce 1989 a jeho základem je budova, ve které tento spisovatel žil. Jedná se taktěž o oblíbené místo turistů.

¹ MICHÁLKOVÁ, S. Průvodce po památkách Kyjeva. *Invia* [online]. 2017 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <https://www.invia.cz/blog/pruvodce-po-pamatkach-kyjeva/>

Závěr

Kyjev, hlavní město Ukrajiny, patří mezi nejstarší historická města východní Evropy a je taktěž i kulturním a ekonomickým centrem Ukrajiny. Díky velkému množství historických památek a kulturních míst nabízí turistům jedinečný zážitek. Stovky let byl Kyjev základnou tzv. ortodoxního křesťanství východní Evropy, a proto se zde nachází obrovské množství chrámů, katedrál a kostelů. Cílem této bakalářské práce bylo blíže specifikovat a popsat nejvýznamnější historické události Kyjeva a taktěž jeho nejvýznamnější turistické památky. V teoretické části byla věnována pozornost celkové historii Kyjeva, avšak primárně se text orientuje na historii Kyjevské Rusi. Historie Kyjeva je rozdělena do několika částí – první kapitola popisuje historický vývoj Kyjevské Rusi (vznik, vrchol a zánik) a poté je zde zmíněna situace ruských knížectví na počátku 13. století, vpád Mongolů a klíčové historické milníky pozdějších dějin Kyjeva, kam zajisté patří vznik Litevského knížectví, kozácké povstání Bohdana Chmelnického či masakr v Babím Jaru, Oranžová revoluce a Euromajdan. Praktická část se poté již zabývá nejvýznamnějšími historickými památkami a zajímavostmi Kyjeva, a to je chrám sv. Sofie, rezervace Sofie Kyjevská, Kyjevskopečerská lávra, Náměstí nezávislosti, ulice Chreščatyk, pomník Matka – vlast, chrám sv. Vladimíra a chrám sv. Ondřeje. V závěru praktické části je navrhnout celodenní turistický okruh po vybraných památkách a zajímavostech města. Kyjev je díky svému starobylému rázu nazýván jako „matka ruských měst“ a v minulosti byl i hlavním centrem Kyjevské Rusi. Jde o rychle se rozvíjející metropoli, kde se mísí historie a tradice s modernou. Dle mého názoru byl cíl podkladů splněn.

Резюме

Бакалаврська праця спрямована на характеристику найбільш важливих історичних подій і туристичних пам'яток Києва. Київ є столицею та водночас найбільшим містом України. Місто розташоване на річці Дніпро, на півночі України, в ньому живе близько 2,8 млн. населення. Київ також є центром націоналістичної і проєвропейської частини України. Мова йде про місто, яке в минулому змогло пережити не тільки монгольську імперію, але і Другу світову війну, Чорнобиль і панування Радянського Союзу. Місто сьогодні повне історичних пам'яток, музеїв, театрів, але також сучасних будівель, які варто оглянути. Саме тому Київ згадується як стародавнє місто Європи, витоки якого сягають глибоко в минуле, до V століття. Київ був також важливим і, можна сказати, ключовим містом Київської Русі.

У 988 році князь Володимир прийняв християнство і, таким чином, воно поступово почало поширюватися серед східних слов'ян. Тому Київ можна сприймати як головний центр християнської культури. Дуже часто Київ називають «матір'ю руських міст», або «новий Єрусалим». До визначних місць міста, які є гордістю українців, сьогодні належать стародавні храми, могутній Дніпро або стародавні монастирі. Київ можна з упевненістю віднести до найдавніших міст Європи, причому місто повне історичних скарбів. Київ вважається колыскою східнослов'янських цивілізацій.

Текст дипломної праці розділено на дві основні частини – теоретичну та практичну. Перша частина орієнтована на загальну історію Києва та історію Київської Русі. Друга частина спрямована на найвизначніші історичні пам'ятки Києва. В кінці тексту запропоновано одноденний туристичний маршрут по пам'ятниках та визначних місцях міста.

Не тільки саме виникнення київської держави і Києва, але і спадщина Київської Русі, чи поява так званої східнослов'янської триєдності – все це вже кілька століть є предметом численних дискусій, міркувань, історичних трактатів, ідеологічних концепцій і навіть політичних заяв. Київська Русь цілим рядом експертів вважається першою державою східних слов'ян. Історія України сповнена падінь і злетів, поразок і цілого ряду перемог, і можна сказати, що Україна є невід'ємною частиною російської історії.

Київська Русь була ранньосередньовічною країною, що у добу свого найбільшого розквіту, тобто у X – XI століттях розташовувалася на території північної України, частині нинішньої Білорусі, і на північному заході нинішньої Російської Федерації. Столицею цієї держави вважалося місто Київ. Однак, київська держава поступово занепадала і врешті в 1237 – 1240 роках була зруйнована кочовими монголо-татарами. Її історія дуже цікава і в рамках тексту складається з трьох етапів, а саме: поява Київської Русі, пік Київської Русі, розпад Київської Русі. У IX столітті на території сучасної України і Русі почав виникати ряд невеликих князівств, з яких найбільшими були Новгород та Київ. У слов'янських центрах Новгороді і Києві до влади прийшли варяги, які почали стягувати від місцевих жителів мито. Первісною правлячою династією в Київській Русі можна вважати Рюриковичів. Київська Русь ніколи не була тільки українською, російською чи білоруською ранньосередньовічною національною державою. Це не могло бути хоча б вже тому, що у середньовіччі національні держави взагалі ще не існували. З іншого боку, потрібно відзначити, що ніщо не заважає, щоб українці, росіяни чи білоруси сприймали Київську Русь як невід'ємну частину своєї національної історії та традиції, а також як важливий історичний етап розвитку власної державності.

Про виникнення цієї держави в науковій літературі є мало конкретних відомостей, причому основним джерелом знань можна сьогодні вважати тільки два літописи – Новгородський літопис і хроніку під назвою «Повість временних літ». У 859 на Русь прийшли варяги (тобто вікінги), щоб стягувати податок у племен меря, чуді, вяда, слав'ян і кривічів. Тим самим вони наслідували приклад хазарів, які вже стягували мито у інших слов'янських племен – полянів, в'ятичів і сіверян. Варяги послали братів Рюрика, Синеуса і Трувора, які оселилися на місці сьогоденної північно-західної Росії. Згідно з місцем походження цих трьох братів цей населений слов'янами край було пізніше названо «Русь». Київ був лише однією з багатьох варязьких торгових стоянок. Наступником Рюрика потім став Олег, який заклав основи Київської Русі як могутньої східнослов'янської ранньосередньовічної держави. Олег був під час свого правління дуже успішним і в 882 році завоював Київ і з'єднав його з Новгородом. Момент злиття двох найзначніших слов'янських центрів під єдиною владою, як правило, відзначається як поява стародавньої російської держави, Київської Русі. За пік розвитку Київської Русі можна вважати X – XI століття, а з XII століття починається процес

«роздроблення», децентралізація і ослаблення київського центру, які завершило монгольське вторгнення в 1-й половині XIII століття.

З упевненістю можна стверджувати, що Київська Русь зіграла досить важливу роль в формуванні поглядів східних слов'ян. На самій вершині свого культурного й економічного розквіту Київська Русь перебувала під час правління Ярослава Мудрого, онука Володимира, і саме після його смерті в 1125 році Київська Русь почала занепадати. Зі смертю Ярослава Мудрого в 1054 році скінчився дуже значний період будівництва староросійської держави. До XIII століття Київська Русь входить не як єдина держава, але як конгломерат автономних політичних утворень, пов'язаних в тій чи іншій мірі через династичні союзи і усвідомлення мовної та культурної спорідненості. Взаємини між різними князівствами варіювалися від залежності і альянсів, аж до вибухових конфліктів, які часто навіть переростали в досить вичерпні і криваві внутрішні війни. На рубежі XII – XIII століття відбулася важлива подія, а саме, об'єднання монгольських племен, причому зусилля здійснити це об'єднання можна датувати вже другою половиною XII століття. Племена монголів, які на Русі, а пізніше також і в Центральній та Західній Європі, називалися татарами, мали вигляд останньої хвилі великих набігів диких кочівників, які мігрували зі сходу на захід - з Азії до Європи. Східні слов'яни, які були тут об'єднані, під час її перебігу, отже, в IX – XII століттях, захищалися від кочових загарбників неодноразово і щоразу успішно. Проте, під час вторгнення монголів вже не було єдиної східнослов'янської держави, а існував тільки хаос окремих і конкуруючих князівств. Цей стан роздріблення полегшив монголам не тільки опанувати території Київської Русі, але також просунути далі на захід.

У рамках бакалаврської праці згадуються декілька історичних віх в історії Києва – виникнення Литовського князівства, козацьке повстання в кінці XVI століття і повстання Хмельницького, вбивство в Бабиному Яру, Помаранчева революція, а також Євромайдан. Міжнародні політичні відносини в Східній Європі в XIV столітті докорінно змінилися, а саме, завдяки масштабному підйому Литви, тобто держави, що з невеликого князівства Прибалтики досягла площі 800 000 км² і стала однією з найбільших держав Східної Європи. Цьому факту потрібно завдячувати, насамперед, князю Гедиміну, а також його синам. Держава представляла дуже цікавий мультиетнічний і мультиконфесійний утвір, якому саме толерантність змогла забезпечити стабільність, а також життєздатність.

Не дуже далеко від Києва, у напрямку на південь, в минулому починалися степи, і саме в їхньому віддаленому районі, в нижньому Подніпров'ї, можна шукати коріння та витоки українських козаків. Козаки належать до України як серйозне і невіддільне явище, і навіть сьогоднішні українці з гордістю пов'язують себе з їхньою спадщиною. Однак походження і самі витоки цієї соціально-військової групи до цих пір досить неясні. «Козакування» включало в себе крім пошуку засобів до існування в степу також дуже часто пограбування – найчастіше у вигляді збройних експедицій на турецькі і татарські території. «Козацтво» сприймається і як важливий інструмент російської експансії. Перші два конфлікти між козаками і польською шляхетською державою почалися вже в 90-х роках XVI століття. Можна сказати, що всі козацькі повстання мали характер всього лише бунтів, у яких козаки домогалися особливого статусу в рамках польської аристократичної республіки. Повстання Богдана Хмельницького, однак, являє собою виняток. Мова при цьому не йде про те, чи це було найбільше за розмахом та з часової точки зору найдовше повстання, але набагато важливішим є той факт, що в результаті в значній частині України виник абсолютно новий державний утвір, який можна назвати з певною мірою спрощення «протоукраїнською» державою. Бунт, який у 1648 році очолював Богдан Хмельницький, корінним чином вплинув і на розподіл влади в рамках всієї Центрально-Східної Європи, і під час цього повстання зіткнулися навіть відразу кілька політичних утворень.

Різанина в Бабиному Яру, яка відбулася у вересні 1941 року, є справжнім поворотним моментом в історії Другої світової війни. Це було систематичне вбивство європейських євреїв, а місцем цієї трагедії став 150 метрів завдовжки, 30 метрів завширшки і 15 метрів глибиною «Бабин Яр», що знаходився недалеко від єврейського кладовища.

Помаранчева революція є означенням подій, які сталися після другого туру президентських виборів в Україні в 2004 році. Український протестний рух, під назвою Євромайдан, спочатку виник з абсолютно спонтанного студентського протесту, спрямованого проти несподіваної відмови від підписання угоди асоціації з Європейським Союзом з боку президента Януковича. Таким чином, виник мобільний підрозділ Євромайдан, та його члени почали організовувати патрулювання, супровід, а також евакуацію активістів, блокували адміністративні будівлі і організовували ряд протестних поїздок до сімейної резиденції президента.

Друга частина бакалаврської праці присвячена найбільш значущим туристичним пам'яткам Києва. Вже в IX столітті місто було важливим політичним і економічним центром, але про те, наскільки старим є місто, серед істориків досі ведуться суперечки. Місто має дуже славу історію, адже Київська Русь була цілком першим державним утворенням, що знаходилося на території колишнього Радянського Союзу, а також було на самому початку, на думку істориків, народження України, та, власне кажучи, і Росії. Місто також прославили козаки під керівництвом відомого Богдана Хмельницького, який зміг зв'язати долю України і Москви.

Однак не тільки з цього часу походить велика кількість чудових історичних пам'яток. Першим в тексті згадується храм св. Софії і заповідник Софія Київська. Православний храм св. Софії є частиною однієї з найкрасивіших історичних пам'яток, а саме, історичного заповідника Софія Київська. Храм походить з XI століття і сьогодні належить до числа найбільш визнаних європейських культурних цінностей, його можна віднести до семи чудес України, а також складової частини всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Храм св. Софії є найстарішим збереженим храмом на території України, він має загальну площу 260 м² і завдяки збереженню оздобленню у виді фресок і мозаїки з XI століття є одним з найбільш збережених храмів світу. Іншою визначною пам'яткою є площа Незалежності і Хрещатик.

Площа Незалежності – це одна з найвідоміших площ в Україні, і разом з тим є головною вулицею Хрещатиком - центром столиці України. Свою назву площа отримала в 1991 році на честь проголошення незалежності України. Площа також називається «Майдан Незалежності», і в кінці 2004 року вона стала центром Помаранчевої революції, коли відбулися масові демонстрації.

У тексті далі також більше детально описано пам'ятник Батьківщина-мати. Величезна нержавіюча статуя Батьківщини-мати розташована над Національним музеєм, має висоту 102 метри і є однією з досить спірних доміант Києва. Пам'ятник був побудований в часи Радянського Союзу і важить майже 30 тонн. Статую також називають «Залізна леді».

Важливим культурним пам'ятником є також Києво-Печерська лавра, що належить до об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Це величезний комплекс печерного монастиря, який є найсвятішою православною і національною святинею. Києво-Печерська лавра знаходиться на правому березі Дніпра. Йдеться про

унікальний монастирський ансамбль, який вважається найбільш відомим і найстарішим монастирем Київської Русі.

Як дві останні пам'ятки згадуються храм св. Володимира та храм святого Андрія. Храм св. Володимира сягає до XIX століття, це православний храм Української православної церкви Київського патріархату. Він розташований на бульварі Тараса Шевченка. Храм був побудований на честь та на згадку 900 років від прийняття православного християнства в місті Київ.

Храм святого Андрія - це православний храм у стилі бароко, що знаходиться приблизно на висоті 90 метрів над берегом Дніпра. Храм відрізняється високим куполом з бічними вежами, і його можна віднести до найважливіших архітектурних творінь Києва.

На завершення бакалаврської праці запропоновано одноденний туристичний маршрут по пам'ятках та визначних місцях міста. Екскурсійний маршрут Києвом починається з відвідин храму св. Софії, храму святого Володимира, а також Києво-Печерської лаври, які є найбільш значущими місцями Києва. Ще одне місце, яке варто відвідати, є Будинок з химерами, який був побудований протягом 1901 – 1902 років, архітектором на ім'я Владислав Городецький. Будинок є у стилі модерн і свою назву отримав від химер, які знаходяться на фасаді. Туристи повинні неодмінно відвідати і саме ядро міста, яке складають Площа Незалежності і сусідня вулиця Хрещатик. Ця вулиця була навіть оголошена однією з найдорожчих торгових вулиць Європи, так що любителям шопінгу тут сподобається. У вихідні саме через туристів ця вулиця перетворюється на пішохідну зону, сповнену вуличних художників. Туристи можуть відвідати Музей Михайла Булгакова, що виник у 1989 році, основою якого є будівля, в якій жив письменник. Це також улюблене місце туристів. З упевненістю можна стверджувати, що Київ сьогодні є культурним, економічним та історичним центром України і завдяки цьому може запропонувати туристам унікальний досвід.

Bibliografie

1. BOJKO, O. a V. GONĚC. *Nejnovější dějiny Ukrajiny*. Přeložil Marek PAVKA. Brno: Jota, 1997. Nové obzory (Jota). ISBN 8072170317.
2. ČORNEJ, P., BĚLINA, P. *Slavné bitvy naší historie*. Praha, Nakladatelství Marsyas, 1993. ISBN 8090160611.
3. GAĎDAR, E. T. *Russia: a long view*. Cambridge, Mass.: MIT Press, c2012. ISBN 9780262017411.
4. EVANS, A. *Ukrajina*. Brno: Nakladatelství Jota, 2011. ISBN 9788072178995.
5. KOKAISL, P. a J. PARGAČ. *Lidé z hor a lidé z pouští - Tádžikistán a Turkmenistán: střípky kulturních proměn Střední Asie*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2007. ISBN 9788073081676.
6. KOVÁŘ, P. *Témata – Všeobecný přehled*. Praha: Fragment, Albatros Media, 2011. ISBN 9788025315774.
7. MAGOCSI, P. R. *A history of Ukraine: the land and its peoples*. 2nd, rev. and expanded ed. Buffalo: University of Toronto Press, 2010. ISBN 9781442610217.
8. MARTÍNEK, J. *Ukrajina a Moldavsko – Turistický průvodce do zahraničí*. Praha: Nakladatelství Olympia a.s., 2011. ISBN 9788073762674.
9. POSPÍŠIL, I. *Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů*. Praha: Nakl. Libri, 2001. ISBN 9788072770687.
10. PUTNA, M. C. *Obrazy z kulturních dějin ruské religiozity*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o., 2015. ISBN 9788074295348.
11. RYCHLÍK, J., B. ZILYNSKYJ a P. R. MAGOCSI. *Dějiny Ukrajiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 9788071064091.
12. SZABO, M. *Východní křesťanské církve: stručný přehled sjednocených i nesjednocených církví křesťanského Východu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 9788024633626.
13. VYDRA, Z. a kol. *Dějiny Ruska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 9788074223242.

14. АНИСИМОВ А., МЕЛЬНИЧУК Г., КРАВЕЦ Г., ОЛЕЙНИК Ю., НАЗАРЧУК Ю. *Необычный Киев. Путеводитель*. Київ: Видавництво "Скай Хорс", 2016. ISBN 9789662536256.
15. ЖУЛИНСЬКИЙ, М. Г. *Нація. Культура. Література*. Київ: Видавництво "Наук. думка", 2010. ISBN 9789660008996.
16. КИРКЕВИЧ, В. *Киев для романтиков*. Харків: Видавництво "Фолио", 2016. ISBN 978966037452-2.
17. КРАВЧЕНКО Т., КОСТРИКІНА С. *Awesome Kyiv*. Київ: Видавництво "Основи", 2015. ISBN 9789665003571.
18. КРИП'ЯКЕВИЧ, І. *Історія української культури*. Київ: Видавництво "Либідь", 2002. ISBN 9660602480.
19. МАГОЧІЙ, П.- Р. *Ілюстрована історія України*. Київ: Видавництво ТОВ Часопис "Критика", 2012. ISBN 9789668978524.
20. МАГОЧІЙ, П.- Р. *Україна: історія її земель та народів*. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2012. ISBN 9789663870618.
21. ФЕРЕНЦЕВА, Ю. *Київ: історія, архітектура, традиції*. Київ: Видавництво "Балтія-Друк", 2012. ISBN 9789668137860.
22. УДОВИК, С. *Ukraine 100 top sights*. Київ: Видавництво "Ваклер", 2013. ISBN 9789665431121.
23. СЕРГА, Г., СИДОРОВА С. *Державний архів м. Києва: Путівник*. Київ: Видавництво "Державний архів м. Києва", 2007. ISBN 9789669694010.

Použité internetové zdroje

1. Euromajdan. *Masarykova univerzita* [online]. 2016 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/jaro2016/UJ_60/um/Euromajdan.pdf
2. Chrám svaté Sofie, Kyjev. *Rodon* [online]. 2015 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.rodon.cz/ikony/Chramy-a-klastery/chram-svate-sofie-kyjev-1708>
3. JANDA, J. Ukrajina: Mýty a lži versus realita. *Česká pozice* [online]. 2015 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/ukrajina-myty-a-lzi-versus-realita-dtl-/tema.aspx?c=A150825_021621_pozice-tema_kasa
4. KRYSŤYŇÍKOVÁ, N. Vrcholný rozkvět Kyjevské Rusi - vláda Jaroslava Moudrého. *Masarykova univerzita* [online]. 2016 [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/jaro2016/RJ2BP_DRS2/um/62026052/Vrcholny_rozkvet_Kyjevsk_e_Rusi__vlada_Jaroslava_Moudreho_.pdf
5. Kyjev - Ukrajina. *Tripadvisor* [online]. 2018 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://www.tripadvisor.cz/Tourism-g294474-Kiev-Vacations.html>
6. Kyjev je krásné město, přesto se tam turisté nehrnou. *Novinky* [online]. 2018 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/cestovani/425381-kyjev-je-krasne-mesto-presto-se-tam-turiste-nehrnou.html>
7. Kyjev. *Mundo - cestovní kancelář* [online]. 2018 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.mundo.cz/ukrajina/kyjev>
8. Majdan Nezálosti + Chřešatyk. *Kiev* [online]. 2017 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://kiev.cz/majdan-chrescatyk.php>
9. Mapa Kyjeva. *Kyjev* [online]. 2018 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <http://kyjev.com/mapy-planky/mapa-centrum-sken-1660x1660.html>
10. Masakr v Babím Jaru šokuje svým rozměrem a brutalitou. *Česká televize* [online]. 2014 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1240603-masakr-v-babim-jaru-sokuje-svym-rozmerem-a-brutalitou>
11. MICHÁLKOVÁ, S. Průvodce po památkách Kyjeva. *Invia* [online]. 2017 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <https://www.invia.cz/blog/pruvodce-po-pamatkach-kyjeva/>
12. Na Ukrajině začala tzv. Oranžová revoluce. *Česká televize* [online]. 2004 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/2004/669-na-ukrajine-zacala-tzv-oranzova-revoluce/>
13. Ukrajina: Kyjev - chrám svaté Sofie. *Infoglobe* [online]. 2011 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.infoglobe.cz/tip-na-vylet/ukrajina-kyjev-chram-svate-sofie/>
14. Ukrajina: Kyjevsko-pečerská lavra - impozantní odkaz Kyjevské Rusi I. *Infoglobe* [online]. 2011 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: http://www.infoglobe.cz/tip-na-vylet/ukrajina-kyjevsko-pecerska-lavra-impozantni-odkaz-kyjevsk_e-rusi-i/
15. Vznik a rozmach Kyjevské Rusi. *Školní a webová informační centrum* [online]. 2015 [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: vyuka.zsjarose.cz/getfile.php?FileID=4165

16. ZELENÁ, H. Dějiny Ukrajiny III - Kyjevská Rus. *Armádní noviny* [online]. 2014 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/dejiny-ukrajiny-iii-kyjevsk-a-rus.html>
17. ZELENÁ, H. Dějiny Ukrajiny IV: Polsko - Litevská nadvláda. *Armádní noviny* [online]. 2014 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/dejiny-ukrajiny-iv-polsko-litevska-nadvlada.html>
18. МАЙДАН НЕЗАЛЕЖНОСТІ, КИЇВ. *Live2day* [online]. 2018 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <http://live2day.ru/evropa/5-maydan-nezalezhnost-kiyiv.html>
19. Патріарший кафедральний собор святого Володимира. *Ok* [online]. 2018 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <https://ok.ru/krasaukra/topic/62636408733804>
20. Фото и описание: Софийский собор. *Votpusk* [online]. 2018 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: https://www.votpusk.ru/country/dostoprim_info.asp?ID=1958

Přílohy

Obr. 1 Litevské velkoknížectví ve 13. – 15. století

Dostupné z: <http://www.armadinoviny.cz/dejiny-ukrajiny-iv-polsko-litevska-nadvlada.html> [cit. 2018-02-25]

Obr. 2. Masakr v Babím Jaru

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1240603-masakr-v-babim-jaru-sokuje-svym-rozmerem-a-brutalitou> [cit. 2018-02-26]

Obr. 3 Zásah Berkutu

Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/jaro2016/UJ_60/um/Euromajdan.pdf
[cit. 2018-02-26]

Obr. 4 Mapa - Kyjev

Dostupné z: <http://kyjev.com/mapy-planky/mapa-centrum-sken-1660x1660.html>
[cit. 2018-02-25]

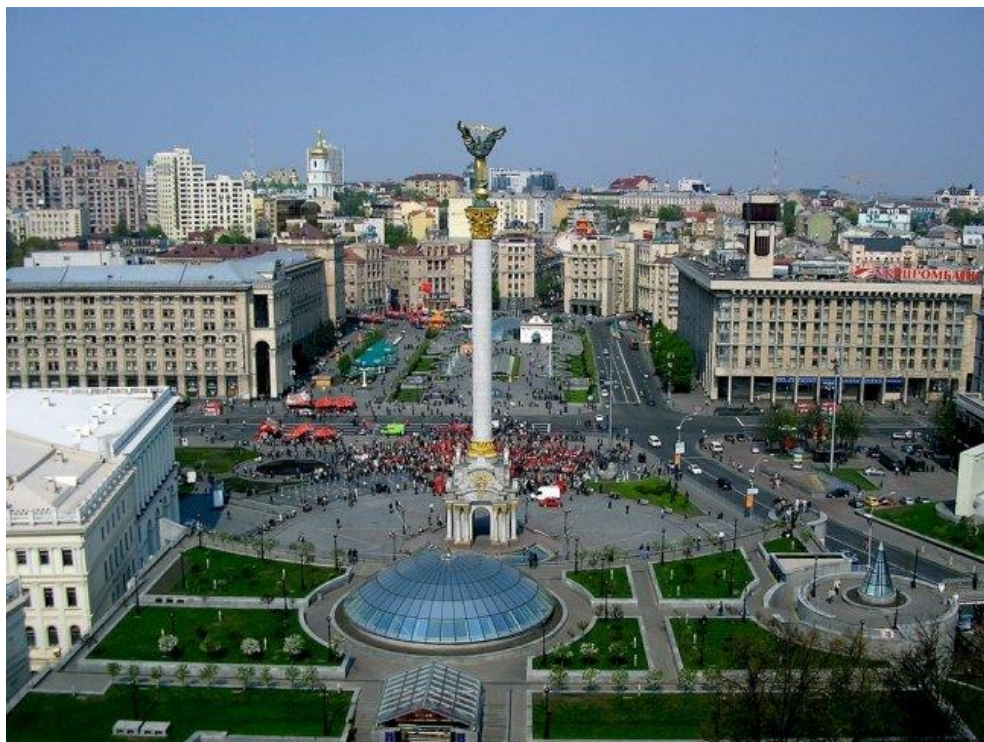
Obr. 5 Kyjev

Dostupné z: <https://www.novinky.cz/cestovani/425381-kyjev-je-krasne-mesto-presto-se-tam-turiste-nehrnou.html> [cit. 2018-02-28]

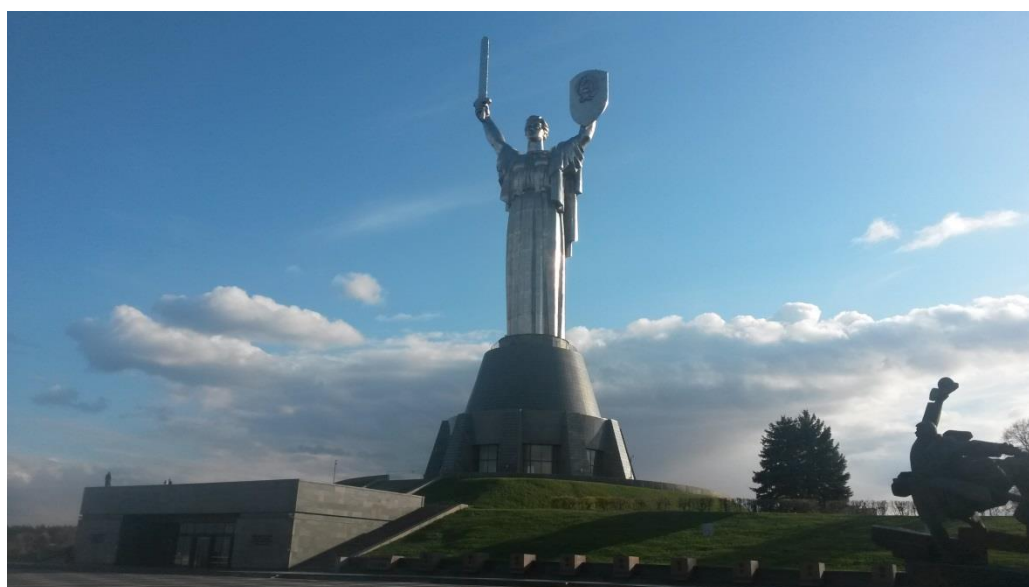
Obr. 6 Chrám sv. Sofie

Vlastní fotografie [cit. 2018-02-26]

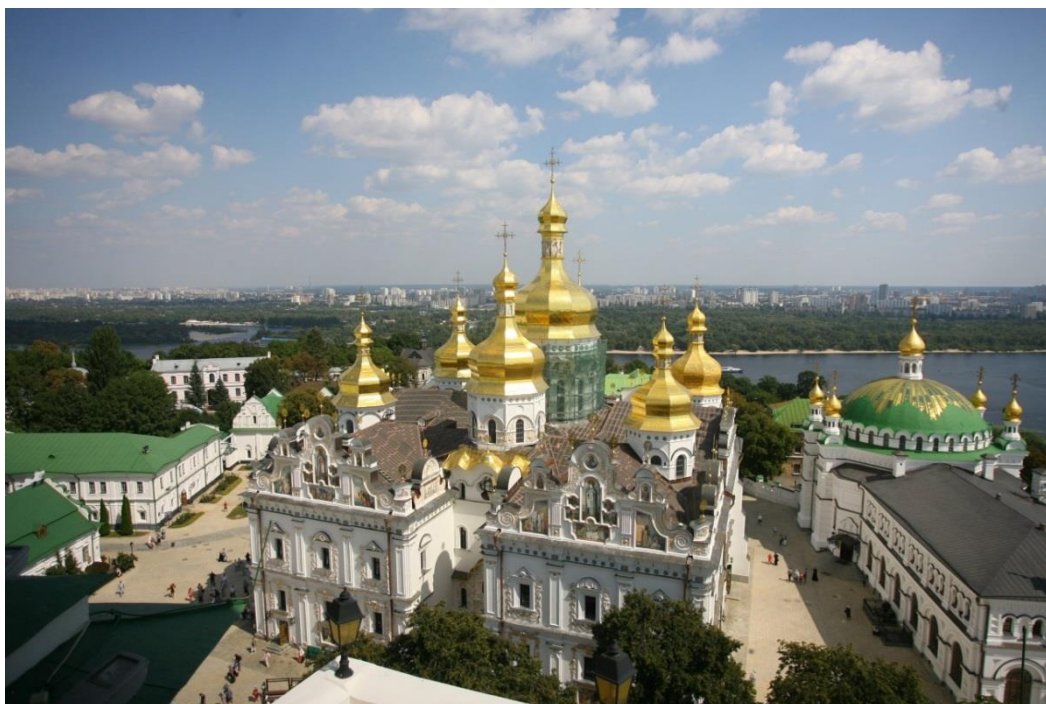
Obr. 7 Náměstí nezávislosti

Dostupné z: <http://live2day.ru/evropa/5-maydan-nezalezhnost-kiyiv.html>
[cit. 2018-02-26]

Obr. 8 Pomník Matka – vlast

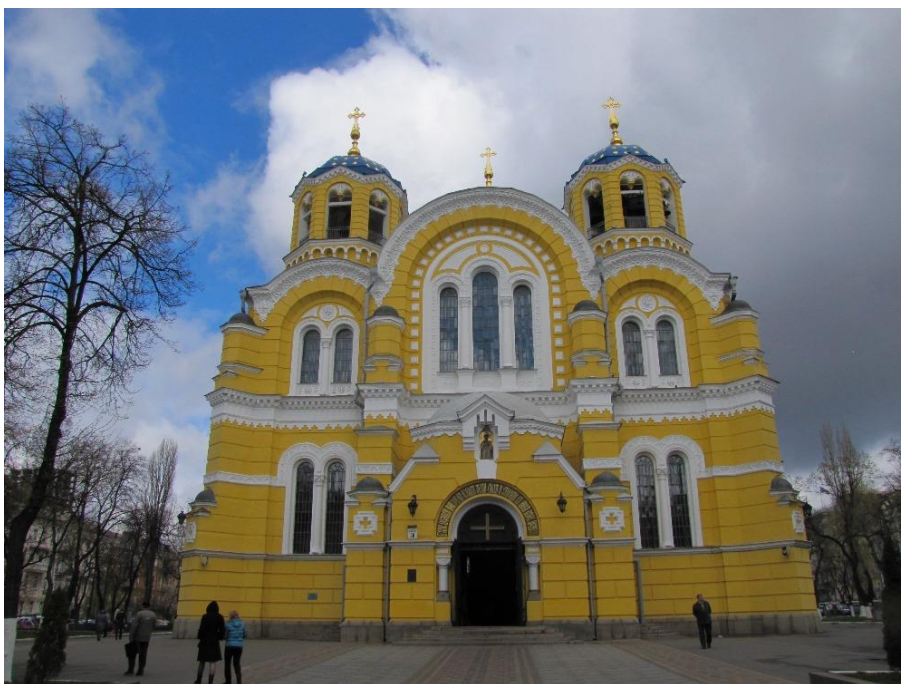
Vlastní fotografie [cit. 2018-02-28]

Obr. 9 Kyjevskopečerská láva

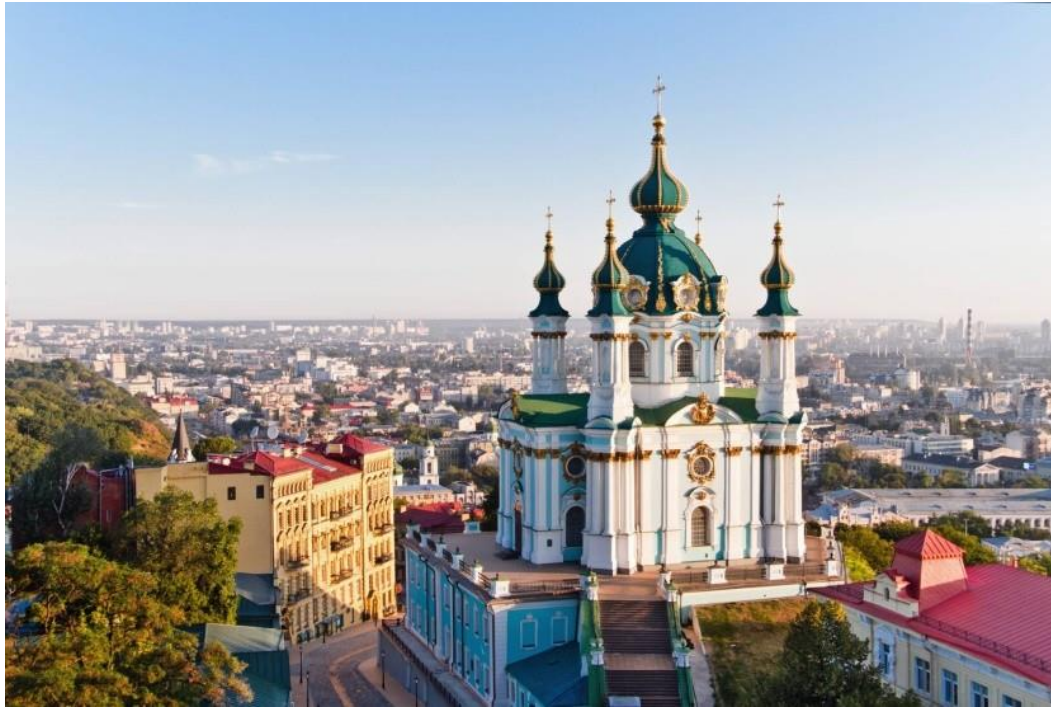
Dostupné z: <https://ukr.segodnya.ua/religion/ukraine-church/kak-vozrohdalas-kievo-pecherskaya-lavra-na-pervuyu-liturgiyu-prileteli-50-aistov-1032486.html>

[cit. 2018-03-01]

Obr. 10 Chrám sv. Vladimíra

Vlastní fotografie [cit. 2018-03-01]

Obr. 11 Chrám sv. Ondřeje

Dostupné z: <https://www.invia.cz/blog/pruvodce-po-pamatkach-kyjeva/> [cit. 2018-03-01]

ANOTACE

Příjmení a jméno: Zimová Hana

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta

Název bakalářské práce: Kyjev - zásadní historické mezníky a nejvýznamnější turistické památky, zajímavosti

Počet titulů použité literatury: (23 knih, 20 elektronických zdrojů)

Počet znaků: 57 750 (67 868 včetně mezer)

Bakalářská práce je věnována jednomu z nejstarších historických měst východní Evropy – Kyjevu. Hlavním cílem práce je seznámit čtenáře s méně známou historií tohoto krásného města (Kyjevská Rus – novověk) a jeho nejvýznamnějšími památkami, které rozhodně stojí za navštívení.

Bachelor thesis is dedicated to one of the oldest historical cities in Eastern Europe - Kiev. The main goal of this work is to introduce the reader to the less known history of this beautiful city (Kiev Russia - modern age) and to his most important cultural monuments, that are definitely worth visiting.

Klíčová slova

Ukrajina, Kyjev, Kyjevská Rus, ruská knížectví, mongolský vpád, kozácká povstání, Masakr v Babím jaru, Oranžová revoluce, Euromajdan, nejvýznamnější památky Kyjeva

Keywords

Ukraine, Kiev, Kiev Russia, russian principalities, Massacre at Babi Yar, Orange revolution, Euromajdan, most important cultural monuments of Kiev